

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Кафедра підприємництва, менеджменту та туризму

ДО ЗАХИСТУ ДОПУЩЕНИЙ

Зав.кафедрою _____

к.е.н., доцент Панкова М.О.

МАГІСТЕРСЬКА ДИПЛОМНА РОБОТА
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНИХ
УМОВАХ

Виконав

ст. гр. ПТБ -112м

Тупіков О.С.

Керівник

к.е.н., доцент

Панкова М.О.

Запоріжжя

2023

ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Кафедра підприємництва, менеджменту та туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедрою _____

к.е.н., доц. Панкова М.О.

«___» _____ 2023р.

**ЗАВДАННЯ
НА МАГІСТЕРСЬКУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ**

Студенту гр. ПТБ -112м

спеціальності «Підприємництво, торгівля і біржова діяльність»

Тупікову Олексію Станіславовичу

1.Тема: Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства енергетичної галузі в сучасних умовах

затверджена наказом по інституту: _____

2. Термін здачі студентом закінченої роботи: _____

3. Перелік питань, що підлягають розробці:

- дослідити сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку підприємств енергетичної галузі України;

- провести теоретичні дослідження оцінки ефективності підприємств;

- вивчити науково-методичний підхід та систематизацію показників оцінювання ефективності діяльності підприємства;

- представити історію створення, становлення та специфіку діяльності ТОВ «Інтеренергосервіс»;

- провести аналіз виробничої, економічної та фінансової діяльності ТОВ «Інтеренергосервіс»;
- здійснити оцінку ключових показників діяльності та рентабельності ТОВ «Інтеренергосервіс»;
- здійснити оцінку напрямків підвищення ефективності роботи підприємств енергетичної галузі;
- здійснити оцінювання поточного стану та ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»;
- дослідити впровадження елементів підвищення ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» .

Дата видачі завдання «_____» _____ 2023р.

Керівник магістерської роботи

к.е.н., доцент

Панкова М.О.

Завдання прийняв до виконання

Тупіков О.С.

РЕФЕРАТ

Магістерська дипломна робота містить 127 сторінок, 17 рис., 18 табл., 65 використаних джерел.

Об'єктом дослідження є процес оцінки та забезпечення ефективності функціонування підприємства ТОВ «Інтеренергосервіс» в сучасних ринкових умовах. Метою дипломної є розробка елементів підвищення ефективності функціонування підприємства енергетичної галузі, обґрунтування їх необхідності та доцільності.

Методи дослідження: аналіз, арифметичний підрахунок, порівняння, логічне узагальнення, метод кореляційно-регресійного аналізу тощо.

Результатами дослідження є запропоновані заходи щодо підвищення ефективності функціонування підприємства, які обґрунтовані й доведені до рівня практичних рекомендацій.

У першому розділі роботи проведено аналіз сучасного стану, проблеми та перспективи розвитку підприємств енергетичної галузі України. Розглянуто систематизацію показників ефективності діяльності підприємства та підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства.

У другому розділі роботи проведено аналіз виробничої, економічної та фінансової діяльності підприємства, здійснено оцінку фінансово-економічного стану та аналіз ключових показників діяльності ТОВ «Інтеренергосервіс».

У третьому розділі досліджено методичний підхід до оцінювання ефективності функціонування енергетичного підприємства та здійснено оцінювання поточного стану та ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС».

АНАЛІЗ, ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЕФЕКТИВНІСТЬ,
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ, ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ,
РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ПРИБУТОК, ЕНЕРГЕТИЧНА ГАЛУЗЬ

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	14
1.1 Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку підприємств енергетичної галузі України.....	14
1.2 Теоретичні основи оцінки ефективності підприємств.....	19
1.3 Науково-методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства.....	35
1.4 Світовий досвід підвищення ефективності діяльності підприємств енергетичної галузі.....	39
Висновки до 1 розділу.....	44
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС».....	51
2.1. Характеристика та специфіка діяльності ТОВ «Інтеренергосервіс».....	51
2.2. Аналіз ключових показників діяльності ТОВ «Інтеренергосервіс».....	61
2.3. Аналіз рентабельності ТОВ «Інтеренергосервіс».....	72
Висновки до 2 розділу.....	77
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ЕЛЕМЕНТІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ.....	78
3.1. Методичний підхід до оцінювання ефективності функціонування енергетичного підприємства.....	78
3.2. Оцінювання поточного стану ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС».....	86
3.3. Впровадження елементів підвищення ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС».....	90

ВИСНОВКИ	107
РЕКОМЕНДАЦІЇ	109
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	110
ДОДАТКИ.....	117

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

Слово/словосполучення	Скорочення	Умови використання
валовий внутрішній продукт	ВВП	при назві
державне підприємство	ДП	при назві
Закон України	ЗУ	при назві
інформаційно-аналітичне забезпечення	ІАЗ	при назві
Конституція України	КУ	при назві
міжнародний валютний фонд	МВФ	при назві
міжнародна компанія, постачальник маркетингових досліджень, консультаційних послуг,	IDC	при назві
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	НКРЕКП	при назві
організаційна система управління	ОСУ	при назві
організація економічного співробітництва та розвитку	ОЕСР	при назві
рентабельність активів	ROA	при назві
рентабельність власного капіталу	ROE	при назві
система управління	СУ	при назві
товариство з обмеженою відповідальністю	ТОВ	при назві
таблиця	табл.	при цифрах і в примітках
тисячі	тис.	при цифрах і в примітках
технологія – інформаційна технологія	ІТ	при назві
чиста рентабельність продажу	ROS	при назві
чиста рентабельність виробництва	NPM	при назві
єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	ЄСВ	при назві
єдиний державний реєстр підприємств та організацій України	ЄДРПОУ	при назві
Європейської мережі системних операторів передачі електроенергії	ENTSO-E	при назві
Європейський Союз	ЄС	при назві

ВСТУП

Електроенергетика була і залишається базовою галуззю економіки України. Тому визначення і реалізація напрямів її розвитку і пошук найбільш відповідних методів оцінки економічної ефективності підприємств електроенергетичної галузі є пріоритетними завданнями в забезпеченні національної безпеки, політичної і енергетичної незалежності, економічного розвитку країни. Проблема забезпечення ефективності функціонування підприємства служить запорукою фінансової привабливості для зовнішніх інвесторів, контрагентів із фінансово-господарської діяльності, а також власників організації. Підґрунтям цього є сукупність наявних видів ресурсів, пов'язаних між собою, використання яких дозволяє досягти економічного ефекту.

Актуальність теми дослідження. Останніми роками в електроенергетиці України відбуваються радикальні перетворення: формується нова нормативно-правова база і система регулювання, міняється структура галузі, поступово формується конкурентний ринок електроенергії. Тим самим Україна стає на дорогу більшості розвинених держав, які проводять в даний час або вже провели реформи в електроенергетиці, прагнучі пристосувати її до умов сучасної економіки. У свою чергу, останнім часом відбувається серйозне загострення ситуації у енергетичній галузі України, що і визначає необхідність у вивченні економіко-технічних показників основних виробників електроенергії в країні [7]. Ефективність галузі в цілому безпосередньо визначається економічною ефективністю окремих підприємств, що визначає актуальність дослідження. В області оцінки економічної ефективності комерційних організацій вже напрацьований певний досвід. Набагато складніше оцінювати економічну ефективність підприємств державного сектора, або підприємств які нещодавно зайняли відповідну нішу, до яких відносяться багато підприємств електроенергетики.

Правильний аналіз та оцінка ефективності функціонування підприємства є запорукою результативності діяльності організації. У сучасних умовах, коли ефективності важко дати оцінку та врівноважити всі фактори, завданням управління організацією є об'єднати воедино матеріальні, економічні, виробничі та трудові ресурси для того, щоб досягти стратегічних цілей організації.

Загальний контекст сучасного бізнес-середовища вимагає від підприємств постійного вдосконалення своєї діяльності для досягнення високого рівня ефективності та адаптації до змін. Умови глобалізації та зміна діючого законодавства збільшили конкуренцію між підприємствами. Розвиток технологій швидко трансформує певні бізнес-процеси. Споживачі та клієнти все більше вимагають від підприємств якісних товарів і послуг за доступними цінами. Ефективність функціонування підприємства визначає його здатність задовольняти ці вимоги.

Економічною практикою ряду провідних підприємств доведено, що мати тільки передову виробничу технологію, найдешевшу робочу силу або успішно діючу службу реалізації продукції на сучасному етапі для компанії вже недостатньо. Зовнішнє середовище часто змінюється, підприємству для функціонування на певному сегменті ринку для збереження конкурентоспроможності та досягнення економічної вигоди та прибутку необхідно своєчасно аналізувати зовнішні та внутрішні фактори, періодично проводити аналіз діяльності та її ефективність.

У сучасних умовах, коли ефективності важко дати оцінку та врівноважити всі фактори, завданням управління організацією є об'єднати воедино матеріальні, економічні, виробничі та трудові ресурси для того, щоб досягти стратегічних цілей організації.

Оцінка ефективності діяльності підприємства посідає важливу роль у системі діяльності та управлінням компанією, тому отримані результати оцінювання показників ефективності можуть бути використані для подальшого розвитку підприємства, формування як стратегічних, так і

тактичних цілей. Актуальність даної теми полягає в тому, що правильний аналіз та оцінка ефективності функціонування підприємства є запорукою результативності діяльності організації.

Таким чином, тема дослідження ефективності функціонування підприємства залишається дуже актуальною та перспективною. Зазначені обставини визначили вибір теми дипломної роботи, її актуальність і практичне значення.

Метою даної роботи є розробка елементів підвищення ефективності функціонування підприємства енергетичної галузі, обґрунтування їх необхідності та доцільності.

Об'єктом дослідження є процес оцінки та забезпечення ефективності функціонування підприємства енергетичної галузі у сучасних ринкових умовах.

Предметом дослідження є науково-обґрунтовані практичні рекомендації з оцінки та забезпечення ефективності функціонування підприємства енергетичної галузі.

Для досягнення мети були поставлені та вирішені такі завдання:

- уточнити ключові поняття ефективної діяльності підприємства;
- систематизувати показники оцінювання ефективності діяльності підприємства;
- узагальнити підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства;
- здійснити діагностику фінансово-економічного стану ТОВ «Інтеренергосервіс»;
- надати характеристику та специфіку діяльності ТОВ «Інтеренергосервіс»;
- провести аналіз ключових показників діяльності ТОВ «Інтеренергосервіс»;
- обґрунтувати основні характеристики енергетичної галузі України;
- обґрунтувати методичний підхід до оцінювання ефективності

функціонування енергетичного підприємства;

- узагальнити основні напрями оцінювання поточного стану ефективності діяльності ТОВ «Інтеренергосервіс»;

- розробити напрями впровадження елементів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Інтеренергосервіс».

Теоретичною та методологічною основою дипломної роботи виступають напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячені питанням визначення та забезпечення економічної ефективності підприємств.

Науковий інтерес до проблеми забезпечення ефективності функціонування підприємств енергетичної галузі досить великий, про що свідчать численні публікації в наукових і науково-практичних виданнях. Слід зазначити, що внесок у розробку даної проблеми вносять як вітчизняні, так і зарубіжні вчені та практики.

У роботі використовувались загальнонаукові та специфічні методи дослідження, серед яких: аналіз, арифметичний підрахунок, порівняння, логічне узагальнення, метод кореляційно-регресійного аналізу тощо.

Забезпечення оперативності і точності розрахунків було здійснено на ЕОМ у редакторі Excel, Windows 10.

Інформаційну базу дослідження становлять:

- нормативно-правові акти в сфері господарства, статистичні дані, навчально-методичні, наукові джерела;

- звітність ТОВ «Інтеренергосервіс».

- матеріали підготовлені та опубліковані в рамках проекту USAID “Прозорість енергетичного сектору”, який виконує аналітичний центр DiXi Group [55].

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формулюванні заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємства з метою забезпечення його сталого розвитку та функціонування в умовах конкурентного середовища.

У більшості наукових, аналітичних та методичних підходах, респондентам пропонується оцінити продукцію, послуги і ефективність роботи компанії за певним набором критеріїв та індикаторів.

В умовах конкуренції, оцінка ефективності діяльності підприємства за допомогою критеріїв, індикаторів та рейтингу – стає потужним інструментом, що визначає ефективність роботи відповідних суб'єктів господарювання – енергопостачальних компаній, операторів системи розподілу, постачальників послуг. Регулярне оцінювання компаній за набором критеріїв та індикаторів дозволяє сформувати їх загальний рейтинг, рейтинг за окремими категоріями, робити аналітичні та узагальнюючі висновки певних бізнес-процесів та відстежувати їхній прогрес.

Регулярне оновлення рейтингу за допомогою критеріїв та індикаторів, спрямоване на формування здорового конкурентного середовища серед постачальників товарів та послуг. Доступ до оцінки роботи конкурентів забезпечить поінформованість про найкращі практики на ринку та допоможе постачальникам удосконалювати свою комерційну діяльність з орієнтацією на потреби споживачів. Також, результати оцінювання та рейтингу можуть бути цікавими потенційним інвесторам і новим гравцям, які розглядають можливість виходу на ринок, для розуміння ступеню сформованості конкурентних переваг гравців ринку та застосовних комерційних практик.

Рекомендовані методичні засади оцінки ефективності діяльності можуть служити основою для модернізації існуючих бізнес-процесів, технологій та інфраструктури підприємства, що в свою чергу сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності на певному сегменті ринку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення дослідження можуть бути використані в процесі управління підприємств енергетичної галузі, інших сфер діяльності, під час реалізації інвестиційної політики підприємства. [14]

Запропонована в роботі методика, висновки й пропозиції мають прикладний характер та може бути використана як в процесі її формування так

і в процесі контролю за її реалізацією на підприємствах енергетичної галузі, у будь якій іншій сфері бізнесу, зокрема у банківській сфері, сфері надання послуг, інше.

Основним результатом роботи є запропоновані заходи щодо підвищення ефективності функціонування підприємства енергетичної галузі, які обґрунтовані й доведені до рівня практичних рекомендацій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

1.1. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку підприємств енергетичної галузі України

Енергетична галузь є однією з ключових галузей економіки України, оскільки забезпечує енергетичну незалежність та стабільність країни, надійне функціонування всіх інших галузей економіки та життєдіяльності населення. Енергетичний сектор України є важливою складовою не лише економіки України, але і є невід'ємною частиною загального європейського економічного простору, оскільки й досі забезпечує значні обсяги транспортування енергетичних ресурсів. Країна є стратегічним гравцем у сфері транзиту енергії і водночас одним із найбільших виробників вуглеводнів у регіоні.

Кабінет Міністрів та Міністерство енергетики та вугільної промисловості формують політику, а Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, займається регулюванням та встановленням тарифів у під секторах. Водночас державні органи беруть участь в управлінні ДП та реалізації в них права власності. Наприклад, Міністерство енергетики та вугільної промисловості наглядає за підприємствами, державними атомними та гідроелектростанціями, паралельно з тим Кабінет Міністрів відповідає за діяльність «Нафтогаз».

Основні ролі підприємств енергетичної галузі України полягають у наступному:

- виробництво, передача та розподіл електроенергії, теплової та ядерної енергії, нафтопродуктів, природного газу та інших видів енергоносіїв;
- забезпечення енергетичної безпеки країни;
- забезпечення енергетичних потреб населення та промисловості,

реалізація товару та послуг кінцевому споживачу;

- зниження залежності від імпорту енергоносіїв;
- створення нових робочих місць та сприяння економічному зростанню.

Розпаду Радянського Союзу, нестабільність політичної та економічної ситуації в Україні, пандемія, військові дії та воєнний стан, змінили структуру виробництва, постачання та споживання електричної енергії. Зменшення чисельності населення та розміру відповідного ВВП знижували загальний попит, а не ефективне управління державними установами, жорсткість у регулюванні діяльності, в додаток застарілі технології мають негативний вплив на енергоефективність підприємств. Беручи початок з 90-х років, оператор оптового ринку регулював розрахунки серед учасників ринку, а жорстке регулювання та неналежне управління ДП ставало причиною неефективності установ, що працюють у сфері виробництва, передачі та розподілу електроенергії та виникнення в них заборгованості. Втручання з боку уряду у вигляді реалізації політики та управління ДП стає причиною жорсткості в регулюванні та конфліктів інтересів, яке спричиняє негативний вплив на ефективність роботи ринку.

За результатами роботи вітчизняного енергетичного сектору в 2016р., Україна, за показником загального первинного постачання енергії, входить до тридцяти найбільших держав у світі і до першої десятки держав Європи. Україна є власницею одної з найбільш енергоємних економік у світі: витрати енергетичних ресурсів на одиницю ВВП є щонайменше в три рази вищими, ніж середні показники в країнах організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Попри деякі вдосконалення та реформи, Україна й досі має одну найбільш енергоємних економік у світі: витрати енергетичних ресурсів на одиницю її ВВП є приблизно втричі вищими, ніж у середньому в країнах Європейського Союзу (ЄС).

Паралельно із вжиттям заходів, що забезпечують енергетичну безпеку та стабільність, для виконання зобов'язань перед Європейським Союзом та МВФ, українська влада була змушена стати провідником змін у різних

підсекторах. Деретуляція тарифів, приватизація та вдосконалення корпоративного управління очолили список цих змінювань.

Після подій Євромайдану у період 2013-2014х років влада країни почала просування так званих енергетичних реформ. Анексія Кримського півострова, конфлікт із підтримуваними Росією сепаратистами на Донбасі, активна фаза бойових дій та анексія частини України призвело до явних перебоїв постачання та дефіциту електроенергії.

У відповідь на ці проблеми, у 2017 році Україною був прийнятий новий закон стосовно ринку електроенергії, який мав на увазі усунення оператора оптового ринку, а, також, впровадження про-ринкових елементів. Відповідний закон містить положення про створення ринку «на добу наперед», внутрішньодобового ринку, балансуєчого ринку та ринку допоміжних послуг, а також двосторонні договори для лібералізації формування тарифів. Реформа ринку зобов'язана стимулювати конкуренцію на роздрібному ринку шляхом розділення обленерго, які в минулому об'єднували функції постачання та розподілу електроенергії. Окрім цього, з метою інтеграції з ринком ЄС Україна зобов'язалася забезпечити відповідність НЕК «Укренерго» (оператора системи передачі) умовам приєднання до Європейської мережі системних операторів передачі електроенергії (ENTSO-E).

Для забезпечення відповідності стандартам ЄС та стимулювання процесу об'єднання ринків були прийняті ряди законів про ринок природного газу та електроенергії, розпочата ліквідація\приватизація державних вугільних шахт. На ряду з цим, Україна почала наполегливу працю в напрямках відокремлення державних підприємств (зокрема, нафтогазової компанії НАК «Нафтогаз») та збільшення частки відновлюваних джерел у загальній структурі енергоресурсів [56].

Водночас із вжиттям заходів для забезпечення енергетичної безпеки та стабільності, для виконання зобов'язань перед Європейським Союзом та МВФ, влада України була змушена впроваджувати зміни у різних під секторах, у тому числі деретуляцію тарифів, приватизацію та вдосконалення

корпоративного управління. Для забезпечення відповідності стандартам ЄС та стимулювання процесу об'єднання ринків були прийняті закони про ринок природного газу та електроенергії, розпочаті ліквідація або приватизація державних вугільних шахт. Окрім цього, Україна почала роботу в напрямку відокремлення державних підприємств (зокрема, нафтогазової компанії НАК «Нафтогаз») та збільшення частки відновлюваних джерел у структурі енергоресурсів.

Реформи у енергетичному секторі й надалі продовжуються та повинні стати фундаментальним фактором для подальшої енергонезалежності, стійкості і зростання України. Попри вихід на ринок приватних гравців, державні підприємства зберігають домінуючу роль у виробництві електричної енергії, постачанні нафти та газу в Україні. При цьому, на ринку з'явилися також приватні компанії — здебільшого у сферах сонячної, вітрової, теплової та вугільної генерації, а також постачанні та розподілу електроенергії та природного газу кінцевим споживачам. Окрім цього, в останні роки велика кількість приватних компаній з'явилася у відновлюваній енергетиці — особливо після впровадження «зелених» тарифів. Державні підприємства зберегли ключову роль у генерації енергії, а влада продовжила жорстке регулювання сектору та управління ним.

Попри впровадження реформ, Україна й надалі стикається з проблемами в розрізі політики, стабільності та безпеки в енергетичному секторі. Великі субсидії та жорстке регулювання ринку й досі присутні в під секторах, наряду зі складністю просування належної практики управління державними підприємствами. Ситуацію ускладнюють брак прозорості та використання неконкурентних практик у секторі, які можуть звести нанівець результати проведених реформ.

Україна продовжує контролювати вартість електроенергії, зберігаючи цінові обмеження та обов'язки виробників атомної та гідроенергії із забезпечення загальносуспільних інтересів та постачання електроенергії побутовим споживачам за зниженими цінами. Контроль цін призвів до

викривлень електроенергетичного ринку, які можуть негативно вплинути на перспективи його розвитку.

Із запровадженням нової моделі ринку електричної енергії відбулися певні зміни у взаємовідносинах між учасниками роздрібного ринку. Реформа, що запрацювала, забезпечена стимулювати конкуренцію на роздрібному ринку шляхом розділення обленерго, які в минулому об'єднували функції постачання та розподілу електроенергії. Згідно з такою моделлю споживачі набули право вільно обирати постачальників електричної енергії, а постачальники товару та послуг вимушені конкурувати між собою. Таким чином, конкуренція стає основним чинником, що визначає ефективність роботи відповідних суб'єктів – енергетичних компаній.

Роздрібний ринок електроенергії почав функціонувати у липні 2019 року, проте проблеми досі існують. Основною причиною є “тепличний фактор” - більшість компаній з середини 1990-х років працювали в умовах неконкурентних монополізованих локальних ринків і все ще не мають сформованих компетенцій ведення конкурентної боротьби за клієнта [56].

Наразі український енергетичний сектор перебуває в процесі глибокого реформування за результатами якого буде сформовано профіль вітчизняної енергетики на наступні десятиліття. Зміна глобального навколишнього середовища, зміна технологій та впровадження інновацій та пошук нових нетрадиційних джерел енергії, а також все ширше використання відновлюваних джерел енергії, вимагають адекватної відповіді від вітчизняних та міжнародних енергетичних компаній, а також держав та міжнародних організацій, на питання: “Яким буде енергетичне суспільство майбутнього?” [57].

Одним із ключових пріоритетів інтеграції України в європейський енергетичний простір є належне функціонування нової моделі ринку електроенергії, що має стати потужним кроком у напрямку демонополізації, відкритості та прозорості ринку, посилення конкуренції серед компаній-постачальників, покращення рівня сервісу обслуговування споживачів.

Розвиток енергетики дозволяє знизити залежність від імпорту енергоносіїв та забезпечити стійкий розвиток країни та має вирішальний вплив на стан економіки в державі та рівень життя населення. Однією з найважливіших складових добробуту в цивілізованих державах є забезпечення громадян і компаній необхідними енергоресурсами. Запорукою реалізації цієї мети має стати надійне, економічно обґрунтоване й екологічно безпечне задоволення потреб населення й економіки в енергетичних продуктах.

Електроенергетика характеризується високою капіталоємністю і сильною інерційністю розвитку. На відміну від більшості інших галузей в електроенергетиці відсутні необхідні для ринкової економіки резерви у виробництві і транспорті енергоресурсів, що також заважає реально оцінити економічну ефективність підприємств електроенергетики [59].

Реформування енергетичного сектору залишається ключовим фактором стимулювання стійкого зростання України. Щоб досягти успіху в реформуванні енергетичного сектору, потрібно розуміти його структуру, специфіку процесу реформування та ідентифікувати можливі майбутні перешкоди.

1.2. Теоретичні основи оцінки ефективності підприємств

Поняття «ефективність діяльності підприємства», в сучасних ринкових умовах, займає одну з важливих характеристик доходності бізнесу та результативності управління компанією, що сприяє її подальшому функціонуванню та розвитку. В умовах високого рівня невизначеності, конкуренції, присутності різного роду кризових явищ, наявності різних політичних та економічних проблем в країні та через неузгодженість рішень менеджерів всередині компанії, підвищення ефективності функціонування підприємства є першочерговим напрямом вирішення зазначених проблем.

Складність оцінки економічної ефективності підприємств електроенергетики можна пояснити за допомогою понять первинної і

вторинної ефективності. Підприємства електроенергетики можуть працювати ефективно (первинна ефективність), але оскільки є об'єктом власності держави, то останнє може, виходячи з тих або інших цілей, втручатися в їх діяльність, а це незрідка наводить до збитків і низької рентабельності (вторинна ефективність). Ефективність функціонування підприємств електроенергетики, як і будь-яких інших підприємств, є відношенням результату до витрат або ресурсів [1].

У зв'язку з цим розрізняють її витратне і ресурсне вираження. При цьому для підприємств електроенергетики існує значне відхилення ресурсної ефективності від витратної, що означає неоптимальне формування і використання ресурсів. Це також є проблемою оцінки економічної ефективності підприємств електроенергетики.

Необхідність підвищення рівня ефективності діяльності та удосконалення управління на підприємстві полягає не тільки у формуванні нових цілей, завдань та принципів менеджменту, у задоволенні потреб споживачів та розширенні ринкових можливостей компанії, але й в оперативному, своєчасному реагуванні керівництва компанії на негативний вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на організацію. Тому основна мета підвищення ефективності діяльності підприємств – це, перш за все, раціональне використання всіх ресурсів компаній та їх потенціалу в цілому, а по-друге, формування нових концепцій сучасного управління у взаємозв'язку із розвитком теоретико-методологічного та практичного інструментарію менеджменту, цифрового маркетингу, інформаційної економіки, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та економічних трансформацій.

Ризики та невизначеність, супутні діяльності суб'єкта господарювання, вимагають розуміння керівництвом організації ефективності діяльності підприємств, в числі розуміння впливу факторів, властивих категорії ефективності. Ефективність діяльності є найважливішим напрямом у стратегії розвитку організації та можливості її виходу на зовнішні ринки в умовах

динамічного зовнішнього середовища.

Традиційно поняття ефективності застосовують у економічній науці до об'єкта чи предмета використання. Наприклад, ефективність може розглядатися як можливість виконання або невиконання бюджетних зобов'язань з точки зору цільового, раціонального чи бюджетного використання ресурсів. Якщо досліджувати понятійний апарат, можна відзначити, що у деяких наукових джерелах визначено філософський сенс ефективності з погляду можливості вирішення проблеми чи досягнення мети у найбільш раціональному варіанті. Саме поняття ефективності трактується з погляду дієвого способу чи можливості розв'язання задачі [51].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, розгляд теоретичних та практичних питань підвищення ефективності функціонування підприємств приділяли увагу низка вітчизняних та закордонних вчених: П. Друкер, Р. Каплан, Д.Нортон, М. Майєр, В. Петі, Я.Р. Біленська, В. А. Андрейчук, В.М. Кобєлев, А. В. Дейнеко, А. І. Ільїна, В. В. Ковальова, Г. О. Швиданенко, Л. С. Захаркіна, Р. А. Кушваха, Р. В. Андрійчук, Р. Беннет, П. Ю. Буряк, О. Г. Гупало, Т.С. Морщєнюк, О. О. Воронін, Ф. В. Зинов'єв, Н. В. Савєнко, С. Н. Немирович та ін. В їх працях висвітлені основні питання, що пов'язані з розробленням заходів підвищення показників ефективності, удосконаленням методології її оцінювання та ін.

Особливістю вітчизняної наукової школи у питаннях застосування системного підходу у комплексному аналізі ефективності організації є використання приватних та узагальнюючих показників. Показники (продуктивність праці, фондівіддачі, матеріаломісткості та оборотності оборотних засобів) називаються приватними показниками. Узагальнюючі показники ефективності характеризують ефективність діяльності господарства загалом або використання сукупності ресурсів (рентабельність активів та капіталу, рентабельність продажу та ін.).

Воронін А. вважає, що при розрахунку показників економічної ефективності не слід забувати, що забезпечення надійного енергопостачання

має особливу важливість для населення і всієї економіки в цілому [59]. Таким чином, на перше місце виходять інтереси споживачів електроенергії, а не питання підвищення і оцінки економічної ефективності. З цим зв'язаний і низький рівень цін і тарифів на енергоресурси. Кирик С., Головка С., Костін Ю. визначають, структура тарифів потребує вдосконалення для забезпечення фінансової стійкості і інвестиційної привабливості енергетичних компаній [59]. Ціни на паливо і електроенергію повинні забезпечити фінансування як виробничої, так і інвестиційної діяльності підприємств. В даний час середні тарифи на електроенергію для споживачів України є одними з найнижчих серед країн СНД, країн Євросоюзу і країн, що є кандидатами на вступ в ЄС. Це створює перешкоди на дорозі реальної оцінки економічної ефективності підприємств електроенергетики [60].

У зарубіжній науці питання виміру ефективності набули свого розвитку межі кінця 80-х - початку 90-х гг. у зв'язку з появою різних моделей, основу яких лежала система збалансованих показників. Внаслідок розвитку подібних моделей виникла велика кількість їхніх прототипів, проте їх з'явилося.

Пітер Друкер у своїй книзі «Практика менеджменту» визначає її як максимально вигідне співвідношення між сукупними витратами та економічними результатами [12].

Такий сенс вкладають у це поняття Роберт Каплан та Девід Нортон, вказуючи, що ефективність – це «відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, що визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, витрат, що зумовили, забезпечили його отримання», та вітчизняні дослідники Кобелев В.М.: «Ефективність – це результативність процесу, операції, проекту, яка визначається як відношення ефекту, результату витрат, що зумовили його отримання» [19].

При цьому важливе положення для теоретичного уявлення про ефективність підприємства міститься у статті Біленської Я.Р. [1], яка пропонує розмежувати внутрішню та зовнішню ефективність та характеризувати внутрішню ефективність показником норми прибутку (рентабельності

капіталу), а зовнішню – порівнянням норми прибутку економіки (ринкової ставки відсотка) та норми прибутку підприємства або проекту. Виходячи з цієї класифікації, автор формулює важливу тезу тому, що «підприємство може бути рентабельним з погляду внутрішньої оцінки ефективності і в той же час неефективним для економіки в цілому... проект може вважатися ефективним з погляду окупності витрат громадського капіталу, якщо рентабельність активів підприємства (у кожен момент реалізації проекту) буде вищим за ринкову ставку», а інакше «такий проект знижує ефективність громадського капіталу і з точки зору економіки є невиправданим щодо витрат ресурсів».

Морщеник Т.С. трактує поняття ефективності, застосовуючи категорію результативності стосовно будь-якої матеріальної системи. На його думку, «ефективність - це співвідношення між отриманим результатом і деякою характеристикою чинника (ресурсу), використаного досягнення цього результату» [26].

Однак, незважаючи на всю простоту розуміння даної категорії, поняття ефективності міцно увійшло у стійку термінологію в таких розділах науки як фізика, математика, хімія, біологія та ін., де використання необхідно через пояснення природних властивостей речовини або матерії: ефективний розряд, ефективна сила струму, ефективна функція та ін. Аналогічним чином це поняття використовують і в економічній науці при поясненні специфічної термінології, наприклад: ефективна ставка відсотка, ефективне управління портфелем цінних паперів, ефективний попит або ринок тощо. Тому категорія ефективності в науковій або діловій літературі визначається по-різному і використовується як додаткова оцінна категорія стосовно предмета чи об'єкта дослідження. Іншими словами, ефективність - це міра оцінки предмета чи об'єкта, що характеризує його перевагу чи, навпаки, недоліки у поточній діяльності [44].

У певному сенсі вживання цього терміну зумовлено в силу позначення критерію або оцінного судження, оскільки існує міра ефективності, яка завжди вимірюється та в міру об'єктивна. Економічні проблеми та завдання, які

вирішуються на рівні держави, завжди вимагають оцінки та конкретного висновку, насамперед через контроль над витратами, що беруть участь у будь-якій сфері господарської чи виробничої діяльності. У зарубіжній термінології застосування терміну ефективності обумовлено використанням його як категорії чи величини задля досягнення певного результату:

- з мінімальними витратами;
- щоб одержати максимального обсягу продукції [47].

Поняття роботи як діяльності, спрямованої на отримання ефективного результату, згідно з теорією В. Б. Васюти, можна розкласти на елементи, притаманні діяльності людини та виявити її основні складові.

В.Б. Васюта був переконаний у тому, що ефективність стосовно діяльності організації досягається лише шляхом кооперації умов праці, способів досягнення мети та використовуваних технологій, які перебувають у найтіснішому взаємозв'язку між собою [2].

У різний час проблемами реалізації теорії організації з урахуванням ідей ефективного управління займалися представники різних наукових поглядів. Основний висновок, який був зроблений у рамках розвитку теорії ефективного управління організацією, полягає у досягненні загального успіху діяльності на основі використання технологій та людського капіталу. Успіх та ефективність діяльності у цій теорії є синонімами, що визначають вектор розвитку організації.

Науковий погляд на проблему дослідження ефективності як самостійної наукової категорії відображено у роботах С.І.Лихолета, який був переконаний, що ефективність можна розглядати з точки зору загальної цінності по відношенню до будь-якої дії, що призводить до досягнення кінцевої мети. Автор ототожнював цю категорію з результативністю, що зближує це визначення з «економічною ефективністю». Отже, С.І.Лихолет фактично повернув первісний сенс визначенню «ефективність», не пов'язуючи його з фінансовим результатом чи витратами [25].

Касич А.О. визначають ефективність як результативність діяльності

підприємства не лише з позиції інтересів самого підприємства, але й з погляду суспільної корисності. Ефективність виробничої діяльності визначає раціональне використання різних ресурсів (трудові, технічні, матеріальні, фінансові) та вимірюється показниками продуктивності, фондівіддачі, матеріаломісткості продукції, оборотності оборотних засобів тощо [16].

Багатоваріантність моделей ринкової економіки надає безліч різних можливостей для функціонування підприємства. Якщо за умов централізовано-планової системи основна мета роботи підприємства полягала у виконанні регламентованих валових, головним чином, натуральних показників, то цільові орієнтири функціонування підприємства в умовах ринку можуть бути дуже різноманітними. Ці цілі можуть бути об'єднані у дві основні групи: економічні та соціальні. Досягнення підприємством поставленої мети, його діяльність у умовах ринку обумовлює безліч різноманітних чинників (як зовнішніх, і внутрішніх, як виробничих, і невиробничих).

Розрізняють загальну та порівняльну (відносну) економічну ефективність (рис.1.1).

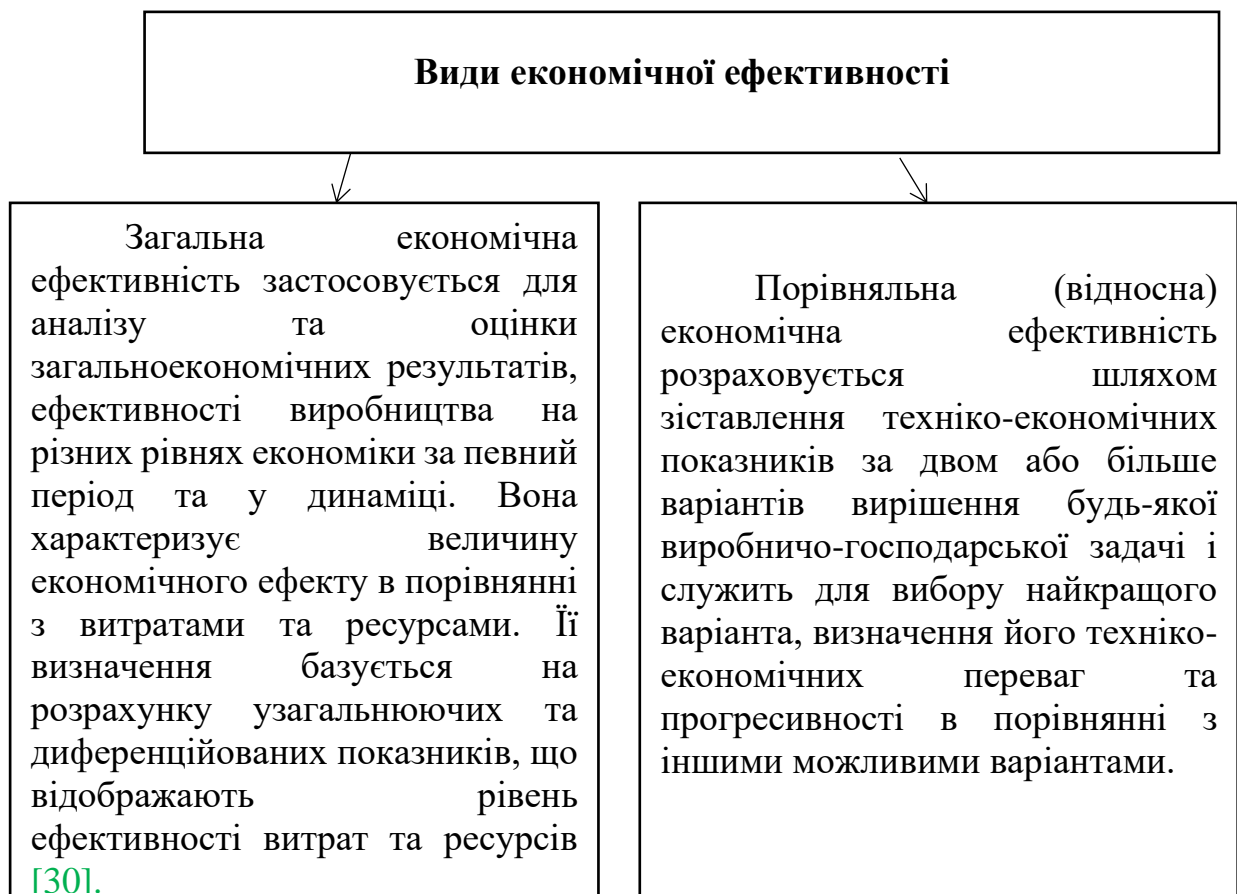

Рисунок 1.1 - Види економічної ефективності

Ефективність різних видів господарської діяльності визначається з метою вирішення двох планово-економічних завдань.

Перше завдання полягає в тому, щоб виявити та оцінити рівень використання окремих видів витрат і ресурсів, а також економічної ефективності виробництва на різних його рівнях (у нашому випадку на рівні підприємства). Друге завдання полягає в економічному обґрунтуванні та відборі найкращих (оптимальних) виробничо-господарських рішень (впровадження нової техніки, технології та організації виробництва, праці та управління тощо) [22].

Таким чином, ефективність підприємства – неоднозначна, складна економічна категорія, тому необхідно встановити, що слід розуміти під цим терміном. На даний момент вироблений цілий ряд різних визначень економічної ефективності підприємства.

Для кількісної оцінки економічної ефективності діяльності підприємства застосовуються приватні та узагальнюючі показники, характеристика яких представлена на рисунку 1.2.

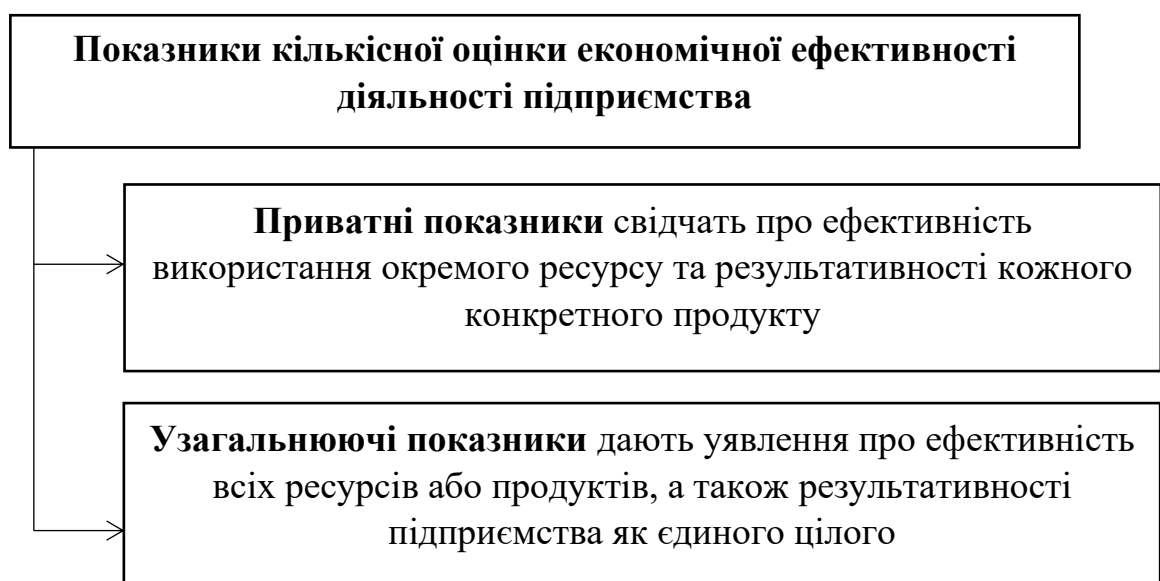

Рисунок 1.2. Показники кількісної оцінки економічної ефективності діяльності підприємства

Ранжування приватних та узагальнюючих показників дає можливість виділити найважливіші та менш значущі [28].

Метою оцінки рівня та динаміки економічної ефективності діяльності підприємства є обґрунтування рекомендацій щодо її підвищення.

Основні вимоги до вибору системи показників економічної ефективності діяльності підприємства, представлені на рисунку 1.3 [31]:

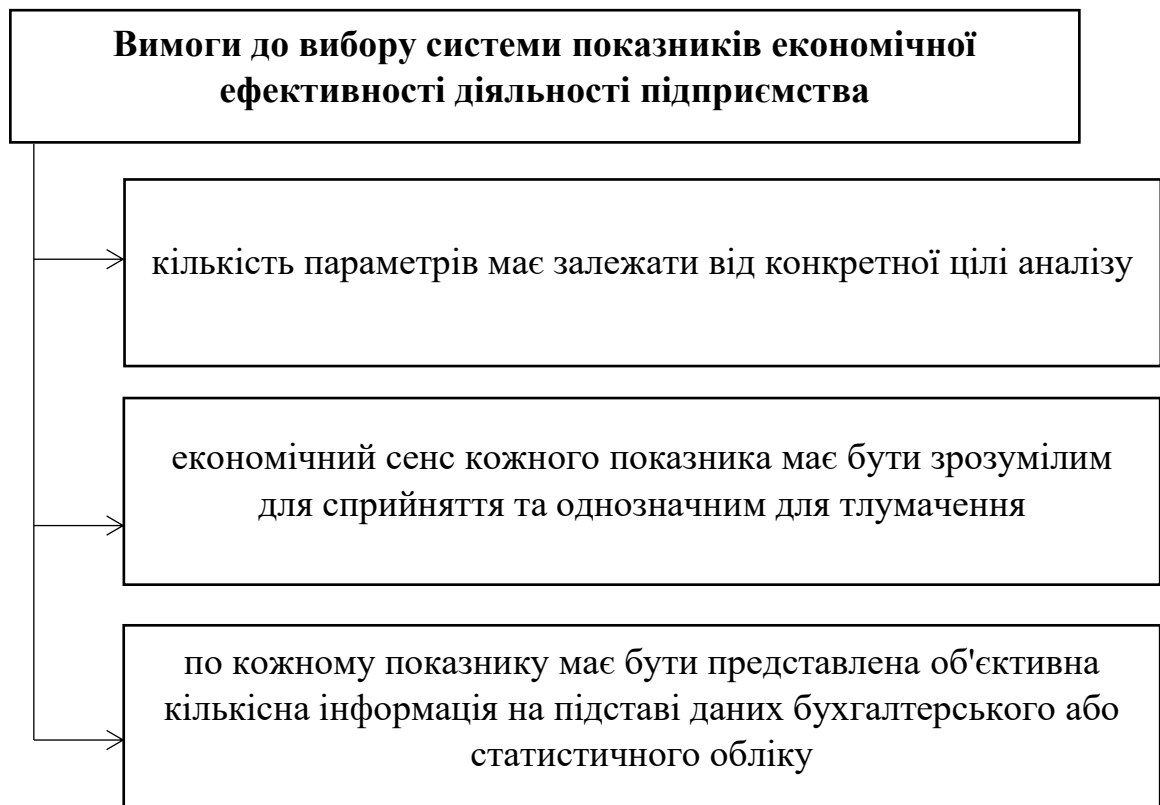

Рисунок 1.3. Вимоги до вибору системи показників економічної ефективності діяльності підприємства

Так, розрізняють показники економічного ефекту та економічної ефективності.

Економічний ефект – показник, що характеризує результат діяльності. Це абсолютний, об'ємний показник. Залежно від рівня управління, галузевої належності об'єкта та інших параметрів як показники ефекту використовують показники валового національного продукту, національного доходу, валової продукції, прибутку, валового доходу від реалізації товарів. Ефективність

функціонування підприємства вимірюється абсолютними та відносними показниками.

Економічна ефективність розкриває зв'язок між витратами операційної діяльності та її результатом.

Під економічною ефективністю розуміють співвідношення між економічним ефектом і витратами або фінансовими ресурсами, використаними для його досягнення. Для оцінки ефективності найчастіше використовують відносні показники економічної ефективності.

Залежно від того, що приймають як ефект функціонування підприємства - обсяг виробництва (реалізації) продукції або фінансовий результат, - розрізняють показники виробничої ефективності та фінансової ефективності. У разі планової системи економіки пріоритет віддавався показниками виробничої ефективності (продуктивність праці, фондівіддачі основних засобів, матеріалівіддаче). З переходом до ринкової економіки змінюється трактування та ієрархія критеріїв ефективності, їх зміст. Оскільки основною метою підприємницької діяльності в умовах ринкових відносин є прибуток, то як абсолютний критерій ефективності функціонування підприємства найкраще підходить прибуток [29].

Однак за цим показником, взятим ізольовано, не можна зробити обґрунтовані висновки про рівень ефективності. Сума оголошеного прибутку, зазвичай, не дозволяє судити про масштаби фірми. Відповідно і ступінь відносної вагомості цієї суми буде неоднаковим для підприємств, що мають значну різницю в обсягах оборотів. Тому за показником прибутку не можна оцінити рівень ефективності роботи підприємства без співвіднесення з авансованими чи спожитими ресурсами.

У найбільш загальному вигляді оцінити ефективність діяльності підприємства можна за відносними показниками прибутковості або за співвідношенням темпів зростання основних показників: сукупних активів, обсягу продажу та прибутку

Перша нерівність показує, що підприємство нарощує економічний

потенціал та масштаби своєї діяльності. Друга нерівність свідчить про те, що обсяг продажів зростає швидше за економічний потенціал. З цього можна дійти невтішного висновку підвищення інтенсивності використання фінансових ресурсів для підприємства. Третя нерівність означає, що прибуток підприємства зростає швидше за обсяг реалізації продукції та сукупного капіталу, а це свідчить про підвищення рівня рентабельності продажів.

Дані співвідношення прийнято називати "золотим правилом економіки підприємства". Якщо дані пропорції дотримуються, це свідчить про сталий розвиток підприємства міста і зміцнення його фінансового становища.

Для оцінки рівня ефективності діяльності підприємства використовують відносні показники – показники рентабельності (прибутковості, прибутковості). Рентабельність вимірюється за допомогою цілої системи відносних показників, що характеризують ефективність діяльності підприємства в цілому та дохідність різних напрямків діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової).

Показники рентабельності найповніше, ніж прибуток, характеризують результати діяльності, оскільки їх величина відбиває співвідношення ефекту з вкладеним капіталом чи спожитими ресурсами. Їх використовують не тільки для оцінки ефективності діяльності підприємства, але і як інструмент інвестиційної політики та ціноутворення.

Від того, наскільки правильно обчислено показники прибутковості, наскільки реально вони відображають її сутнісні характеристики, залежать результати ретроспективного та перспективного аналізу ефективності діяльності підприємства. Нині цієї мети використовуються численні показники рентабельності.

Не випадково в прикладних науках говорять про три групи показників рентабельності як відносні показники, в яких прибуток зіставляється з деякою базою, що характеризує підприємство з однієї зі сторін - витрати-ресурси-дохід у вигляді виручки, отриманої від контрагентів під час поточної діяльності. Три види базових показників визначають три групи коефіцієнтів

рентабельності. У першому випадку базовими показниками (тобто знаменниками дробу коефіцієнта рентабельності) виступають вартісні оцінки витрат (капітал), у другому випадку - вартісні оцінки ресурсів (сума або окремі частини капіталу), у третьому випадку - показники виручки від реалізації товарів, продукції, робіт, послуг (загалом та за видами).

Вибір оцінного коефіцієнта залежить від алгоритму розрахунку, точніше від того, який показник ефекту (прибутку) використовується в розрахунках. Невипадково у світовій обліково-аналітичній практиці відомі різні інтерпретації показників рентабельності, розглядається широкий спектр показників рентабельності, спосіб розрахунку яких залежить від поставлених аналітичних і управлінських завдань.

У системі цілей, що формуються власниками та керівниками будь-якого підприємства, завдання генерування прибутку займає центральне місце.

Прибуток — особливий відтворюваний ресурс комерційної організації, багатогранний показник, що характеризує різні сторони бізнесу: його кінцевий фінансовий результат, ефект господарської діяльності підприємства, чистий прибуток підприємця вкладений капітал, винагороду ризик підприємницької діяльності. Підтримка необхідного рівня прибутковості – об'єктивна закономірність нормального функціонування підприємства [53].

Прибуток є відтворюваним ресурсом підприємницької діяльності суб'єкта господарювання. Чим вищий рівень генерування прибутку підприємства у процесі його господарської діяльності, тим менша його потреба у залученні фінансових коштів із зовнішніх джерел та за інших рівних умов, тим вищий рівень самофінансування його розвитку, забезпечення реалізації стратегічних цілей цього розвитку, підвищення конкурентної позиції підприємства на ринку. Прибуток є [40]:

- головним спонукальним мотивом здійснення та розвитку бізнесу;
- основним внутрішнім джерелом поточного та довгострокового розвитку підприємства;
- найважливішим індикатором ринкової вартості підприємства;

- індикатором кредитоспроможності підприємства;
- показником конкурентоспроможності підприємства за наявності стабільного рівня прибутку;
- гарантом виконання підприємством своїх зобов'язань перед державою та джерелом задоволення соціальних потреб суспільства.

У широкому сенсі прибуток є основним захисним механізмом, що оберігає підприємство від загрози банкрутства. Хоча така загроза може виникнути і в умовах прибуткової господарської діяльності підприємства (при використанні невиправдано високої частки позикового капіталу, особливо короткострокового; при недостатньо ефективному управлінні ліквідністю активів тощо), але за інших рівних умов підприємство набагато успішніше виходить із кризового стану при високому потенціалі генерування прибутку. За рахунок капіталізації отриманого прибутку може бути швидко збільшено частку високоліквідних активів (відновлено платоспроможність), підвищено частку власного капіталу за відповідного зниження обсягу позикових коштів (підвищено фінансову стійкість), сформовано відповідні резервні фінансові фонди.

Питання оцінювання ефективності діяльності підприємства безперечно виступає найважливішим питанням в умовах сьогодення. Це пов'язано із тим, що підприємство, впроваджуючи складну систему діяльності підприємства безперечно прагне до усвідомлення ефективності функціонування такої системи. Надати правдиву та неупереджену інформацію щодо ефективності функціонування системи діяльності підприємства здатні спеціально розроблені методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства.

Таке твердження ґрунтується на тому, що саме така оцінка виступає підґрунтям прийняття зважених управлінських рішень в контексті удосконалення позиціонування підприємств на зовнішніх ринках.

Кількісна оцінка ефекту основана на визначенні двох підходів, що представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Характеристика підходів до оцінювання ефективності діяльності підприємства

Підхід	Характеристика
Факторний	Суть полягає в оцінці економії за рахунок факторів, що піддаються точному обліку, наприклад, витрата ресурсів, зміна цін та обсягів виробництва (реалізації) продукції. Метод заснований на пофакторній оцінці впливу на кінцеві результати виробничо-господарської діяльності підприємства (обсяг продажів та прибуток).
Прибутковий	Другий підхід уражає таких ситуацій, у яких ці сфери не збігаються. Наприклад, витрати здійснюються у сфері управління, а ефект проявляється у виробництві. Так, із фактичного приросту прибутку, отриманого підприємством за звітний період віднімається сума прибутку, досягнута за рахунок факторів, що піддаються точному обліку. Залишок прибутку відноситься на ту ділянку діяльності, де визначається економічна ефективність.

Іноді економічна ефективність визначається на основі економіко-математичних моделей, що пов'язують фактори та джерела ефективності. Під джерелами ефекту розуміються ресурси, які формують результат, а під факторами - механізми, що активізують ці джерела. Так, збільшення обсягів продукції, що випускається, може бути забезпечено за рахунок наступних факторів економічної ефективності: покращення використання виробничої потужності шляхом оптимізації завантаження обладнання та технологічних режимів, покращення організації обслуговування обладнання. Джерелами ефективності при цьому можуть бути: скорочення простоїв обладнання організаційних причин, скорочення непродуктивної роботи, економія на

незмінних витратах [9].

Для оцінювання ефективності функціонування підприємства запропоновано використовувати метод математичного моделювання Кендалла. Коефіцієнт кореляції Кендалла (Kendall tau rank correlation coefficient) міра лінійного зв'язку між випадковими величинами.

Кореляція Кендалла є рангової, тобто для оцінки сили зв'язку використовуються не чисельні значення, а відповідні їм ранги. Коефіцієнт інваріантний по відношенню до будь-якого монотонного перетворення шкали вимірювання.

Задля цього перш за все необхідно розподілити чинники впливу на ефективність діяльності підприємства.

Чинники розподіляються на декілька напрямів впливу – фінансовий, правовий, митний, логістичний, ресурсний, інформаційний – наступним чином представлено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Чинники впливу на ефективність діяльності підприємства

Напрямок впливу	Показник оцінки чинника
Фінансово-податковий	Ринковий обсяг
	Вплив валютних курсів на діяльність;
	Система податкового навантаження;
Правовий	Можливість захисту від порушень з боку органів влади, конкурентів чи контрагентів;
	Ступінь корупції
Ресурсний	Ціни на ресурси виробництва (в тому числі і трудові);
	Ступінь нецінової конкуренції;
Транзитний	Експортно-імпортна ситуація в країні
	Ступінь бюрократизованої дозвільних процедур;
Інформаційний	Інформованість про перспективні ринки збуту;

При експертній оцінці, наприклад, оцінці конкурентоспроможності продукції та послуг, необхідно, як в будь-якій науковій роботі, провести статистичну обробку даних. Остання починається з визначення узгодженості думок експертів, числовим виразом якої є коефіцієнт конкордації. Спочатку оцінку проводять за ранжування показників і присвоєння їм певного

коефіцієнта значущості (вагомості). Для визначення достатності рівня узгодженості думок пропонується застосовувати коефіцієнт конкордації Кендалла.

Коефіцієнт конкордації Кендалла (Kendall's Concordance Coefficient) — це міра ступеня узгодження або кореляції між рангами двох або багатьма змінних. Використовується для визначення, наскільки одні й ті ж самі об'єкти (або спостереження) ранжируються подібно двома різними методами чи оцінювачами.

Коефіцієнт конкордації Кендалла можна виразити за допомогою наступної формули:

$$\tau = \frac{n_c - n_d}{\frac{1}{2}n(n - 1)}$$

де:

- n_c - кількість "згоджених пар" (коли порядок однаковий для обох змінних),
- n_d - кількість "незгоджених пар" (коли порядок відрізняється для двох змінних),
- n - загальна кількість пар об'єктів.

Коефіцієнт конкордації Кендалла має значення від -1 до 1:

- $\tau=1$ вказує на повну позитивну конкордацію (всі пари узгоджені),
- $\tau=-1$ вказує на повну негативну конкордацію (всі пари незгоджені),
- $\tau=0$ вказує на відсутність кореляції між рангами.

Цей коефіцієнт є непараметричним і не вимагає припущень про розподіл змінних. Він широко використовується у статистичних аналізах для порівняння ранжувань, таких як порівняння рангів експертів або перевірка узгодженості між двома методами вимірювань.

1.3 Науково-методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства

Науково-методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства - це система підходів, методів та інструментів, які використовуються для об'єктивної оцінки та вимірювання результатів діяльності підприємства. Оцінка ефективності є важливим етапом управлінського процесу, який дозволяє визначити, наскільки успішно підприємство досягає своїх цілей та використовує свої ресурси.

Науково-методичний підхід забезпечує об'єктивність та системність у процесі оцінки ефективності підприємства, що допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення для досягнення стратегічних цілей.

Основні етапи науково-методичного підходу до оцінки ефективності діяльності підприємства:

1. Визначення цілей і завдань:

- формулювання конкретних і вимірюваних цілей, які підприємство прагне досягти;
- розробка стратегічних і тактичних завдань для досягнення цих цілей.

2. Вибір ключових показників ефективності (КРІ):

- визначення параметрів, які будуть використовуватися для вимірювання виконання цілей;
- ключові показники можуть включати фінансові, виробничі, маркетингові та інші аспекти діяльності.

3. Розробка системи вимірювань:

- визначення методів та інструментів для збору та аналізу інформації про функціонування підприємства;
- встановлення періодичності вимірювань та аудиту для отримання актуальної інформації.

4. Аналіз результатів:

- визначення причин відхилень від поставлених цілей;
- впровадження методів аналізу та діагностики для виявлення слабких місць та можливостей для поліпшення.

5. Прийняття управлінських рішень:

- розробка стратегій та дій для оптимізації діяльності на основі отриманих результатів;
- визначення пріоритетів та впровадження корективних заходів.

6. Моніторинг та коригування:

- встановлення системи постійного моніторингу ефективності;
- внесення змін у стратегію та тактику відповідно до динаміки ситуації.

7. Системний підхід:

- застосування системного підходу, що дозволяє враховувати взаємодію різних складових підприємства та їх вплив на результативність.

В контексті даного дослідження обґрунтовано фактори впливу на ефективність діяльності підприємства за допомогою методу кореляційного аналізу Кендалла – розташовано відокремлені фактори за значимістю.

В роботі запропоновано використовувати показники оцінки діяльності, які ґрунтуються на обґрунтованих вище факторах (таблиця 1.3) при цьому з окреслених факторів обрано 8, які мають найбільшу корелятивну залежність.

Таблиця 1.3 - Показники оцінки ефективності діяльності

Фактор впливу	Показник
Ринковий обсяг	П 1 показник розумової функціональної компоненти
Вплив валютних курсів на діяльність;	П 2 – показник планувальної функціональної компоненти
Експортно-імпортна ситуація в країні	П 3 – показник пошукової функціональної компоненти

Фактор впливу	Показник
Ступінь корупції	П 4 – показник інформаційної функціональної компоненти
Система податкового навантаження;	П5 – показник систематизуючої функціональної компоненти
Можливість захисту від порушень з боку органів влади, конкурентів чи контрагентів;	П 6 – показник вибіркової функціональної компоненти
Ціни на ресурси виробництва (в тому числі і трудові);	П 7 – показник оціночної функціональної компоненти
Ступінь нецінової конкуренції;	П 8 – показник аналітичної функціональної компоненти

З метою визначення інтервалів та керуючись максимально можливим значенням інтегрального показника – 40, можна побудувати шкалу оцінки ефективності діяльності, яка має чотири інтервали (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 - Шкала оцінки ефективності діяльності підприємства

Інтервал	Рівень ефективності
[0-9]	Дуже низький
[10-19]	Низький
[20-29]	Достатній
[30-40]	Високий

Як видно з таблиці 1.4., існує чотири інтервали для оцінки ефективності діяльності підприємства та підрахувавши загальну кількість балів по запропонованим 8 показникам, існує можливість визначення загального рівня ефективності.

Кожен з таких показників може знаходитись у межах від 0 до 5. При цьому можна вважати, що якщо кожен показник знаходиться від інтервалу від 0 до 3, то показник знаходиться в критичному стані; якщо дорівнює 4 – в середньому, якщо рівний 5 в належному.

Сутність розроблених рекомендацій полягає в наступному: в розрізі кожного відокремленого показника розподілено інтервал його значення.

Якщо показник має значення 5, показник має бажане значення та застосування рекомендацій не є необхідним. Якщо показник знаходиться в значенні 4, має місце часткове тобто неповне виконання відповідної функції, а тому запропоновано рекомендацію, завдяки якій може бути скориговано якість виконання окремої функції з метою забезпечення ефективної діяльності підприємства. Якщо показник знаходиться в межах від 0 до 3, йдеться про повне невиконання певної функції, що спричиняє руйнівний вплив на ефективність діяльності. Таким чином можна надати науково-методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства (рисунок 1.3.)

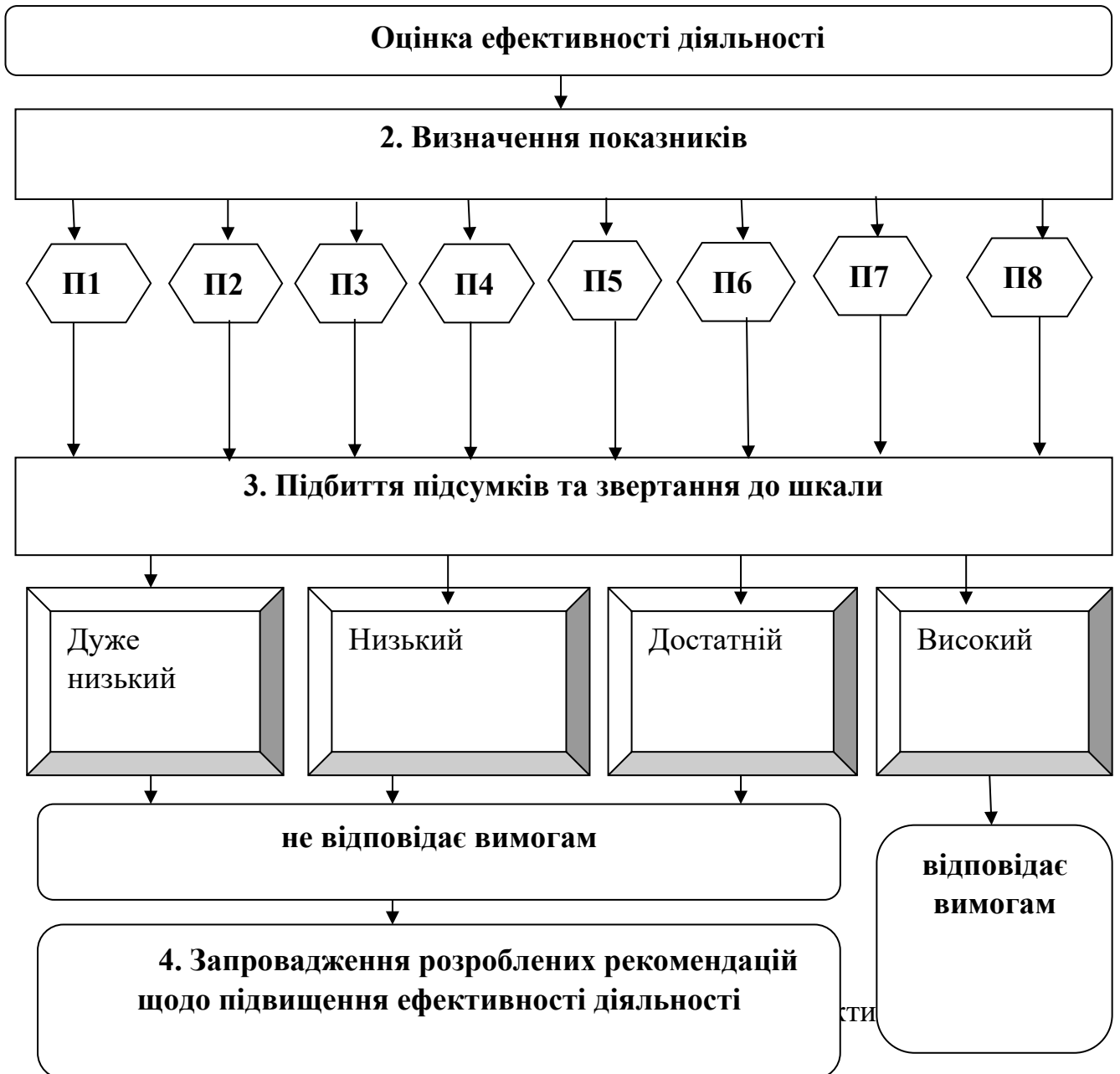

Рисунок 1.3. Науково - методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства

Запропонований підхід безперечно сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємства.

1.4 Світовий досвід підвищення ефективності діяльності підприємств енергетичної галузі

Стан енергетики кожної країни визначається рівнем розвитку її

економіки. Досвід таких високотехнологічних країн, як США, Європейський Союз, Канада, Японія, Німеччина, Південна Корея, демонструє, що підвищення рівня ефективності діяльності підприємств енергетичної галузі може бути досягнуто виключно за умови впровадження та реалізації державної політики у сфері енергоефективності та енергозбереження, що включає усі галузі національної економіки і, водночас, законодавчі, фінансові та адміністративні заходи щодо її стимулювання.

Електроенергетичний ринок в Європі є одним з найбільш розвинених та конкурентних у світі. Європейський Союз (ЄС) визначає ряд політик та регуляторних механізмів, які сприяють створенню єдиної електроенергетичної системи для забезпечення ефективності, конкурентоспроможності та сталості.

Європейські країни відзначаються активними зусиллями у сфері оцінки ефективності діяльності підприємств, особливо в контексті сталого розвитку та застосування різноманітних інструментів, стандартів та стратегій для їх розвитку. Розглянемо деякі ключові аспекти досвіду європейських країн у цій сфері:

- стандарти та сертифікація;
- рейтинг надавачів послуг за допомогою певних індикаторів та категорій.

Багато країн використовують стандарти та системи сертифікації для визначення ефективності підприємств. Наприклад, стандарт ISO 50001 - міжнародний стандарт, створений міжнародною організацією зі стандартизації для управління енергосистемами, який визначає вимоги для встановлення, впровадження, супроводу та покращення системи енергоменеджменту, метою якої є дозволити організації слідувати системному підходу у досягненні послідовного покращення енергосистеми, включаючи енергоефективність, енергобезпеку та енергоспоживання.

Сертифікація відповідно до стандарту ISO 50001 передбачає:

- скорочення витрат;
- зміцнення іміджу та репутації організації;
- підвищення конкурентоспроможності організації, придбання маркетингового інструменту для залучення більшої кількості споживачів та партнерів;
- прозорість та об'єктивність оцінки ефективності енергоспоживання;
- можливість участі у тендерах, наявність обов'язкового на багатьох міжнародних ринках сертифікату;
- зниження забруднення довкілля та збереження природних ресурсів.

Сертифікація може включати оцінку системи управління, використання відновлювальних джерел енергії та впровадження енергоефективних технологій. Провідні країни активно просувають енергоефективність та використання зеленої енергії. Це включає в себе заходи для зменшення споживання енергії та збільшення частки відновлюваних джерел у виробництві електроенергії.

Запровадження інновацій у виробництві електроенергії, таких як великомасштабні сонячні та вітряні ферми.

- фінансова підтримка;

Багато країн надають фінансову підтримку для підприємств, що впроваджують енергоефективні заходи. Це може включати субсидії, пільги або фінансування проектів з енергоефективності. Розвиток фінансових механізмів для стимулювання інвестицій у сталість та енергоефективність.

Аналіз досвіду європейських країн в сфері оцінки ефективності діяльності підприємства дозволив дійти висновку про існування системи показників, що виступають підґрунтям оцінки ефективності діяльності підприємства.

До таких показників відносяться загальні витрати, якість системи управління, тривалість циклів підприємства, продуктивність, повернення на інвестиції в інфраструктуру. Такі показники виступають обґрунтованими та

містяться в звітності європейських компаній і систем показників планів різних рівнів. Крім того існують традиційні процедури порівняльної оцінки фірм (бенчмаркінг) на основі аналітичних та експертних методів, які використовують зазначені комплексні показники. Фірми прагнуть різними засобами і шляхами підвищити ефективність діяльністю, наприклад, орієнтуванням на досягнення намічених цілей, підвищенням зацікавленості співробітників, використанням аналітичних засобів. Орієнтування на досягнення намічених цілей передбачає використання технічних систем інжинірингу для проектного планування і контролю результатів прийнятих рішень. Такі системи існують у вигляді пакетів і комп'ютерних програм [61].

У європейській практиці рейтингування надавачів послуг за допомогою певних індикаторів та категорій дозволяє проводити регулярне оцінювання компаній за набором індикаторів, формувати їх загальний рейтинг, а також рейтинги за окремими категоріями, робити аналітичні узагальнення та відслідковувати прогрес.

Рейтинг надавачів послуг, головним чином, спрямований на дві цільові аудиторії - постачальників та споживачів. Рейтинг покликаний допомогти споживачам раціоналізувати вибір кращого постачальника, що задовольняє його потреби, при цьому скорочуючи витрати часу і коштів, а також ризики при прийнятті рішення та в процесі подальшого отримання послуг. Споживач отримує доступ до агрегованої інформації щодо онлайн сервісів, комерційних пропозицій, прозорості та ділової активності енергопостачальних компаній.

Основні риси конкурентного ринку електроенергії в Європі:

- відокремлення виробництва, передачі, та постачання;

В багатьох країнах ЄС проведено процес відокремлення функцій виробництва, транспорту та постачання електроенергії для створення конкурентної середовища

- вільний доступ до мережі;

Виробники та постачальники мають забезпечувати вільний доступ до електричних мереж, різні підприємства можуть входити на ринок та конкурувати за клієнтів.

- торгівля електроенергією;

Функціонує єдина регіональна система торгівлі електроенергією, що дозволяє підприємствам купувати та продавати електроенергію на багатьох ринках. Розвинуті системи бірж та торгівлі дозволяють ефективно регулювати ціни та забезпечувати сталу доступність електроенергії.

- клієнтський вибір;

Забезпечення прав клієнтів вибрати свого постачальника та визначати умови контракту.

- регулювання та моніторинг;

Наявність регуляторних органів, які контролюють та регулюють діяльність учасників ринку для забезпечення чесності та ефективності. Європейська Комісія та національні регулятори працюють разом для розробки та впровадження стратегій щодо ефективного функціонування ринку.

Аналіз досвіду європейських країн може слугувати важливим вихідним пунктом для розробки та впровадження стратегій ефективності діяльності енергетичних підприємств України. Удосконалення конкурентного ринку електроенергії в Україні створить додаткові можливості для його поетапної інтеграції в єдиний європейський ринок електроенергії. Наряду з продовженням співпраці з міжнародними партнерами, реформа здатна допомогти оптимізувати енергетичний баланс шляхом збільшення обсягів внутрішнього виробництва та зменшення залежності від імпорту, вдосконалити політичні засади та управління в державних органах і на державних підприємствах [27].

Поширення європейських енергетичних стандартів на українське законодавство здатне істотно підвищити опірність України спробам політизувати міждержавні відносини у сфері енергетики, а долучення до

загальноєвропейського ринку - лібералізувати та демонополізувати внутрішні енергетичні ринки, зробити їх більш прозорими та конкурентоспроможними. Трансформація та інтеграція ринків можлива лише за умови, коли одним із головних гравців стане споживач.

Розроблена енергетична стратегія України на період до 2035 року [62] може слугувати орієнтиром для вимірювання прогресу в стимулюванні енергетичної безпеки та ефективності на фоні розвитку конкурентних сегментів ринку в різних під секторах енергетики. Безсумнівно, більшість провідних вітчизняних компаній усіх форм власності, усвідомлюючи свою відповідальність перед українськими споживачами, також планують свій розвиток з урахуванням сучасних світових тенденцій та особливостей розвитку енергетичної галузі, звичайно з урахуванням суто української специфіки та обставин. Навіть при наявності позитивного світового досвіду реформування електроенергетики, розроблення національної моделі – суто індивідуальний процес, який слід проводити дуже виважено та поетапно.

Сталий розвиток енергетичної галузі має стати першим кроком для оздоровлення та зростання економіки країни в цілому.

Висновки до першого розділу.

Оцінка ефективності діяльності підприємства займає важливе значення в умовах сьогодення. Ризики та невизначеність, супутні діяльності суб'єкта господарювання, вимагають розуміння керівництвом організації ефективності діяльності підприємств, в числі розуміння впливу факторів, властивих категорії ефективності. Це пов'язано із тим, що підприємство, впроваджуючи складну систему діяльності підприємства безперечно прагне до усвідомлення ефективності функціонування такої системи. Надати правдиву та неупереджену інформацію щодо ефективності функціонування системи діяльності підприємства енергетичної галузі України здатні спеціально розроблені методичні та аналітичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства.

У сучасних умовах правильна оцінка економічної ефективності

підприємств електроенергетики має велике значення не лише для самого підприємства, його акціонерів, але і для можливих інвесторів. Оцінка показників економічної ефективності є найважливішим інструментом реалізації економічної політики як на рівні окремих узятого підприємства електроенергетики, так і на рівні галузі в цілому. На рівні підприємства вона є ключовим засобом обґрунтування управлінських рішень після оптимізації витрачання ресурсів і вдосконалення цінової політики. На рівні електроенергетичної галузі оцінка показників економічної ефективності служить основою обґрунтування інвестиційної політики, управління системою кредитування, вдосконалення оподаткування. Системний аналіз економічної ефективності дозволяє оперативно виявляти негативні сторони в роботі підприємств електроенергетики і своєчасно приймати дієві заходи по виходу з ситуації, що склалася. Тому аналізу економічної ефективності на підприємствах електроенергетичної галузі повинна приділятися найпильніша увага.

Незважаючи на те що постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) від 12.06.2018р. №375 [63], затверджено певний порядок та перелік загальних та гарантованих стандартів якості електропостачання та компенсації споживачам за їх недотримання, в Україні і досі майже відсутні ефективні методи оцінки якості надання послуг та ефективності діяльності підприємств енергетичної галузі, що зумовлено особливостями діяльності цих підприємств.

До таких особливостей, що перешкоджають розвитку методологічних та методичних засад оцінки ефективності діяльності підприємства відноситься:

1. Невідчутність сервісу (постачальникам сервісу складно пояснити і дати специфікації видів сервісу, покупцям також важко їх оцінити);
2. Участь покупця у безпосередньому виробництві та реалізації послуг;
3. Споживання послуг в той момент, коли вони виробляються або реалізуються, тобто послуги діяльності підприємства не складуються і не

транспортуються;

4. Неможливість покупця стати власником, отримуючи послуги;
5. Сервіс - діяльність, і тому він не може бути тестований перш, ніж покупець його купить [9].

Аналіз досвіду європейських країн в сфері оцінки ефективності діяльності підприємства дозволив дійти висновку про існування системи показників, що виступають підґрунтям оцінки ефективності діяльності підприємства [55].

До таких показників відносяться загальні витрати, якість системи управління, тривалість циклів підприємства, продуктивність, повернення на інвестиції в інфраструктуру. Такі показники виступають обґрунтованими та містяться в звітності європейських компаній і систем показників планів різних рівнів. Крім того існують традиційні процедури порівняльної оцінки фірм (бенчмаркінг) на основі аналітичних та експертних методів, які використовують зазначені комплексні показники.

Тільки проаналізувавши роботу діяльності підприємства за всіма критеріями, можна вибрати правильну конструкцію її вдосконалення. Ефективно працююча система управління дозволяє отримати перевагу компанії на ринку. Оцінка діяльності здійснюється через зворотну зв'язок – постановка завдань управлінського зв'язку – прийняття рішень – їх здійснення – оцінка результатів діяльності управлінського зв'язку. Існує декілька методологічних оцінок, показаних на рисунку 1.4.

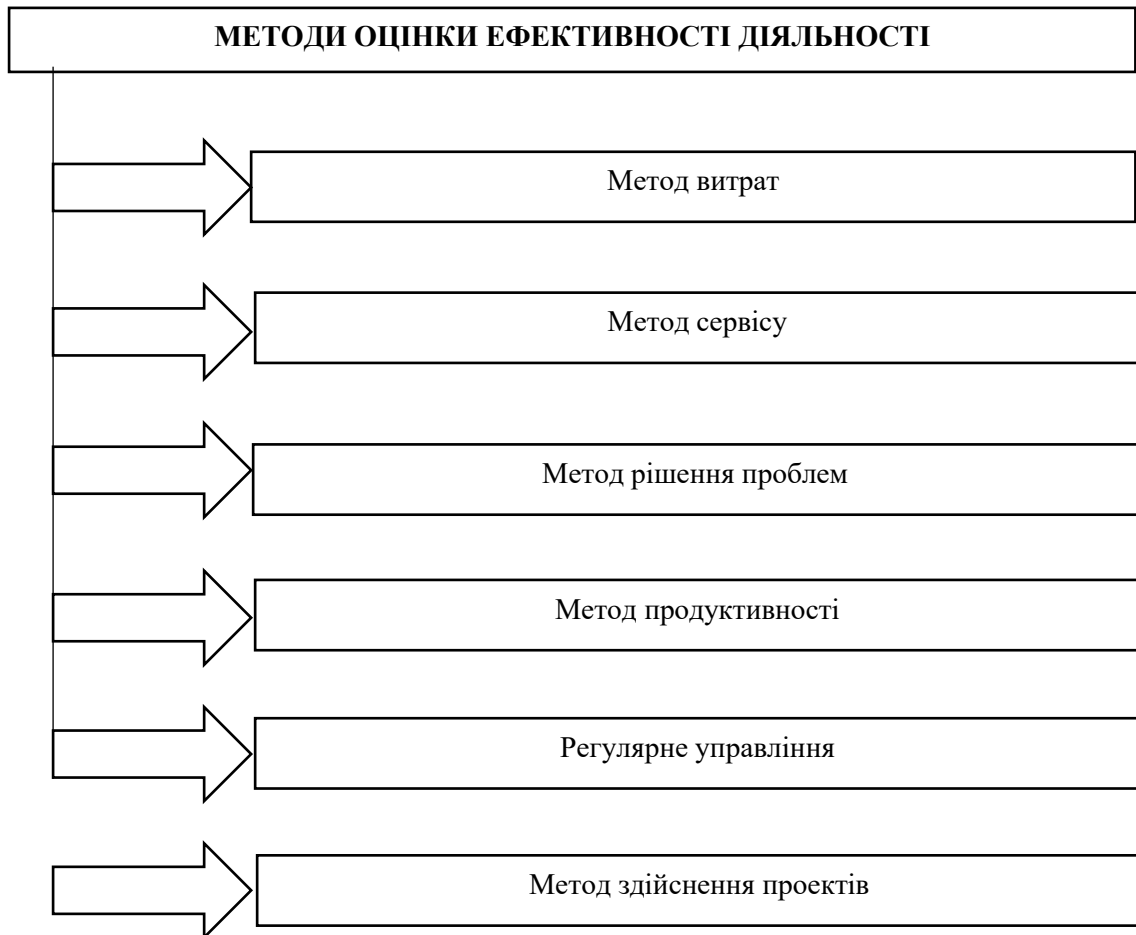

Рисунок 1.4. Методи оцінки ефективності діяльності [24]

Будь-який з них, передбачає порівняння результатів діяльності того чи іншого управління діяльністю з наміченими ранніми цінами та аналіз закупівлі, продукції чи сервісу [24].

Як видно з рисунку 1.4., існує шість основних методів, які розглянуто нижче:

1) Метод витрат базується на тому, що організація визначає вартісний критерій для кожної окремої функції, використовуваний нею. Встановлення вартісного критерію може бути проведено на одиницю ваги, що купується або відвантаженого сировини, постачання в сукупності, а також на конкретне замовлення.

За допомогою проведення порівняння витрат в комплексі і з різних напрямків з урахуванням вартісних критеріїв і поставленої мети

встановлюється незгода з кінцевими результатами, що дозволяє внести необхідні поправки і доповнення в діяльність підприємства.

2) Метод продуктивності заснований на тому, що проведення оцінки ефективності діяльності при його використанні має кількісний характер і виявляє себе в вираженні фізичних одиниць виміру.

3) Метод сервісу, згідно з яким критерієм проведення оцінки є аналіз послуг, що надаються, за таким переліком параметрів:

- часу (тимчасова тривалість надання послуг);
- точності виконання послуги, замовлення, виробництва нової продукції;
- послідовності, що має на увазі дотримання графіку технологічного процесу;
- рівнем збитків, виражених в кількості пошкоджень готової продукції, за результатами вантажно-розвантажувальних робіт, транспортування і зберігання на складі.

4) Контроль за управлінням проведення щоденних операцій і реалізації намічених цілей, поставлених підприємством по продуктивності, фінансування проектів, і іншим аспектам діяльності.

5) Метод вирішення проблем має на увазі наявність досвіду менеджера проводити діагностику виникаючих питань і відшукувати оптимальні управлінські рішення, безперервно покращуючи сервіс і підвищуючи окупність витрат як за часом, так і по абсолютній величині.

6) Метод здійснення проектів заснований на потенціалі менеджера втілювати в життя заплановані проекти, при цьому проводити оперативну корекцію дії по ним, сприяючи зростанню продуктивності праці як в цілому по підприємству, так і по деяких напрямках діяльності [24].

Підприємства прагнуть різними засобами і шляхами підвищити ефективність діяльністю, наприклад, орієнтуванням на досягнення намічених цілей, підвищенням зацікавленості співробітників, використанням аналітичних засобів. Орієнтування на досягнення намічених цілей передбачає

використання технічних систем інжинірингу для проектного планування і контролю результатів прийнятих рішень. Такі системи існують у вигляді пакетів і комп'ютерних програм.

Застосування першого підходу пов'язано з посиленням взаємодії між різноманітними функціональними ланками підприємства, за допомогою вдосконалення всіляких економічних механізмів, застосування яких є одним з центральних шляхів забезпечення координації різних функціональних областей підприємства.

Другий підхід базується на досягненні необхідного ступеня координації за допомогою організаційних перетворень в структурі управління підприємством. При застосуванні традиційної організації управління підприємством виділяють спеціальні підрозділи, які займаються певним видом логістичної діяльності, наприклад, здійснюють постачання, складування, збут, керують перевезеннями, та ін. Всі ці види діяльності важливі, але, як правило, конфліктують між собою. Головним підходом до об'єднання окремих ділянок діяльності на одному підприємстві є поступове інтегрування. Використання спеціального програмного забезпечення дозволяє подолати труднощі зі збору зберігання, розподілу, і аналізу інформації.

Третій підхід має на увазі використання спеціалізованих інформаційних систем в плануванні потреб і управлінні матеріалами.

Отже, можна назвати деякі особливості ефективності, як економічної категорії [45]:

1) Економічну ефективність підприємства характеризують фінансові показники, такі як прибуток або рентабельність, а при їх визначенні слід орієнтуватися на довгострокову перспективу розвитку підприємства, але з урахуванням результатів минулих періодів.

2) У сучасних ринкових умовах, роблячи висновок про економічну ефективність підприємства, слід враховувати, що вона має не просто відповідати запланованому рівню, але бути вищою або рівною ефективності інших учасників ринку.

3) Враховуючи високий рівень конкурентної боротьби, сучасному підприємству необхідно впровадити систему, що базується на постійному проведенні процедури оцінки та реалізації заходів щодо підвищення рівня ефективності діяльності.

Отже, методологія аналізу та оцінювання ефективності результатів діяльності підприємств в сучасних умовах посідає важливе місце в системі розвитку економічних процесів і формування нових концепцій сучасного управління у взаємозв'язку із розвитком теоретико-методологічного та практичного інструментарію менеджменту, цифрового маркетингу, інформаційної економіки, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і економічних трансформацій.

Оцінка ефективності діяльності компаній є важливим етапом у визначенні ефективності та розвитку виробництва. Визначення ефективності діяльності підприємства дозволяє забезпечити баланс ринкових запитів із реальними можливостями самого підприємства, виробити обґрунтовані програми його виробничого розвитку та поведінки на ринку, а також підвести реальну, компетентну основу для прийнятих рішень.

Ефективність діяльності підприємства відбиває синтетичний рівень успіху чи провалу всієї виробничої та комерційної політики підприємства і має характеризувати різні сторони його діяльності.

Ефективність діяльності є найважливішим напрямом у стратегії розвитку організації та можливості її виходу на зовнішні та внутрішні ринки в умовах динамічного зовнішнього середовища.

Існують різні методи проведення оцінки ефективності діяльності підприємства, в основі яких покладено різні показники та критерії. Методи можуть різнитися у залежності від обраних цілей та глибини й деталізації аналізу.

Проведені теоретичні дослідження запропоновано взяти за основу для здійснення аналізу ефективності діяльності підприємства на обраному об'єкті дослідження.

РОЗДІЛ 2
ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТОВ
«ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»

2.1. Характеристика та специфіка діяльності ТОВ
«ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»

ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» (до 10 липня 2013 року - ТОВ «ЕКОЕНЕРГОРЕСУРС») має приватну форму власності. Є юридичною особою, код ЄДРПОУ - 34063592. Юридична та фактична адреса: Україна, Запорізька область, місто Запоріжжя, вулиця Добролюбова, будинок 20, поштовий індекс 69006.

Окрім Запоріжжя, цехи ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»; розташовані по всій Україні: у Дніпрі, Зеленодольську, Енергодарі, Ладижині, Курахово, Бурштині, у місті Щасті, Добротворі.

Статут підприємства зазнав таких редакцій:

06 червня 2006 року (дата заснування) - Реєстр у Павлоградській районній державній адміністрації Дніпропетровської області.

26 грудня 2012 року - Редакція наявного Статуту ТОВ «ЕКОЕНЕРГОРЕСУРС», зареєстрована Реєстраційною службою Павлоградського міськрайонного управління юстиції Дніпропетровської області.

10 липня 2013 року - Редакція наявного Статуту ТОВ «ЕКОЕНЕРГОРЕСУРС», зареєстрована Реєстраційною службою Павлоградського міськрайонного управління юстиції Дніпропетровської області. ТОВ «ЕКОЕНЕРГОРЕСУРС» було перейменоване у ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» відповідно до рішення Загальних зборів Учасників (протокол від 14 червня 2013 року).

Повне найменування Товариства: Українською мовою - Товариство з обмеженою відповідальністю «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»;

Учасниками Товариства є ДТЕК ЕНЕРДЖІ Б.В. (DTEK ENERGY B.V.), юридична особа, створена у відповідності до законодавства Нідерландів та зареєстрована у реєстрі Торговельно-промислової палати Нідерландів за номером 34334895, місцем реєстрації якої є: м. Амстердам, Нідерланди, та зареєстрованим офісом якої є: Стравінскілаан 1531, Вежа Б, 15 поверх, секція ТВ-15-046/089, 1077XX Амстердам (Strawinskylaan 1531, Tower B, Level 15, grid ТВ-15-046/089, 1077XX Amsterdam);

До 10 вересня 2020 року учасником Товариства, також, було ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ДТЕК ЕНЕРГО», юридична особа, створена у відповідності до законодавства України та зареєстрована у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців за номером 34225325, місцезнаходженням якої є: вулиця Льва Толстого, будинок 57 м. Київ, Україна, 01032;

А до 24 квітня 2017 року Товариство мало третього учасника - ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ПЕРШИЙ РАДНИК», юридична особа, створена у відповідності до законодавства України та зареєстрована у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців за номером 33523815, місцезнаходженням якої є: бульвар Шевченка, будинок 11, Донецьк, Донецька область, Україна, 83001.

Метою (або цілями) створення і діяльності Товариства є одержання прибутку та подальший його розподіл між учасниками Товариства.

Станом на 31.12.2020 року ДТЕК ЕНЕРДЖІ Б.В. володіє часткою, що становить 100% статутного капіталу.

Види діяльності згідно Статуту:

1. ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення;
2. ремонт і технічне обслуговування електронного й оптичного устаткування;
3. ремонт і технічне обслуговування електричного устаткування;
4. ремонт і технічне обслуговування інших машин і устаткування;

5. устанавлення та монтаж машин і устаткування;
6. проектування, будівництво та монтаж підприємств та об'єктів електроенергетики, гірничодобувної й обробної промисловості, збагачувальних установок, ліній електропостачання та підстанцій;
7. експлуатація електрогенеруючих, електроенергетичних об'єктів, споруд та устаткування, в тому числі теплових електричних станцій або інших альтернативних та нетрадиційних джерел енергії;
8. виготовлення, монтаж технологічного обладнання, електропроводки і арматури, реставраційні, ремонтні та інші роботи з електрообладнанням та іншими об'єктами промислового та непромислового призначення;
9. виконання ремонтних, монтажних, пусконаладжувальних робіт, робіт з технічного обслуговування, випробування електрообладнання підстанцій та ліній електропередач;
10. надання транспортно-експедиторських послуг, у тому числі при зовнішньоекономічних та транзитних перевезеннях;
11. послуги, пов'язані з наданням технічних умов на підключення споживачів та інших суб'єктів електричних мереж, експертизою та погодженням проектно-кошторисної документації;
12. надання послуг, які пов'язані з процесом виробництва, передачі та постачання електричної енергії, а також надання послуг або виробництво продукції, не пов'язаної безпосередньо з процесом енерговиробництва;
13. природоохоронна діяльність;
14. розробка та здійснення заходів щодо навчання, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації персоналу Товариства та інших суб'єктів господарської діяльності;
15. ремонт і технічне обслуговування машин та устаткування;
16. ремонт та технічне обслуговування електродвигунів, генераторів і трансформаторів;
17. монтаж електророзподільної та контрольної апаратури;

18. ремонт електророзподільної апаратури та контрольної апаратури і його непосредне технічне обслуговування;
19. монтаж та установлення контрольних-вимірювальних приладів;
20. ремонт та технічне обслуговування контрольних-вимірювальних приладів;
21. проектування та монтаж систем керування технологічними процесами;
22. технічні випробування та дослідження;
23. проведення інвестиційної та інноваційної діяльності;
24. Товариство має право здійснювати інші види діяльності, не заборонені чинним законодавством України.

Отже, дане Товариство спеціалізується на виконанні усіх видів ремонтів, технічного обслуговування, діагностиці, налаштуванні та випробуванні основного та допоміжного тепломеханічного, електротехнічного та енерго-механічного обладнання будь-яких електростанцій. Саме тому, основними споживачами послуг даного підприємства є електростанції України.

Підприємство ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» - це один з найбільших ремонтних підрядників.

Акцент на зовнішньоекономічну діяльність підприємство ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» не ставить з огляду на аналіз стратегії підприємства в розрізі попередніх років та сьогодення.

Оскільки, підприємство ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС», в більшій мірі, займається наданням ремонтних послуг, то перелік видів продукції (та відповідні КВЕДИ) відсутні.

Основним же видом економічної діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» є ремонт та технічне обслуговування машин та устаткування промислового призначення (КВЕД - 33.12), готових металевих виробів (КВЕД - 33.11), електронного та оптичного устаткування (КВЕД - 33.13), електричного устаткування (КВЕД - 33.14) та інших машин і устаткувань (КВЕД - 33.19), а, також, виробництво парових котлів (КВЕД -

25.30), згідно з Витягом з єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань станом на 17 липня 2014 рік.

На підприємстві ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» відсутні будь-які філії, дочірні фірми та самостійні підрозділи. Управління ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» здійснює Директор та Заступники Директора.

Органами управління Товариства є:

Вищий орган управління - Загальні збори Учасників Товариства,

Виконавчий орган - Директор Товариства,

Контролюючий орган - Ревізор Товариства.

ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» відноситься до структури Генерації електроенергії ТОВ «ДТЕК ЕНЕРГО», члену стратегічного холдингу ТОВ «ДТЕК».

ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» - це ключовий ремонтний підрядник ДТЕК в області ремонту енергетичного обладнання. За допомогою підприємства забезпечуються капітальні ремонти і технічне обслуговування, яке є гарантом стабільної та ефективної роботи компанії.

Підрозділи підприємства та місце ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» у структурі ДТЕК для більш прозорого розуміння системи управління зображено на рисунку 2.1.

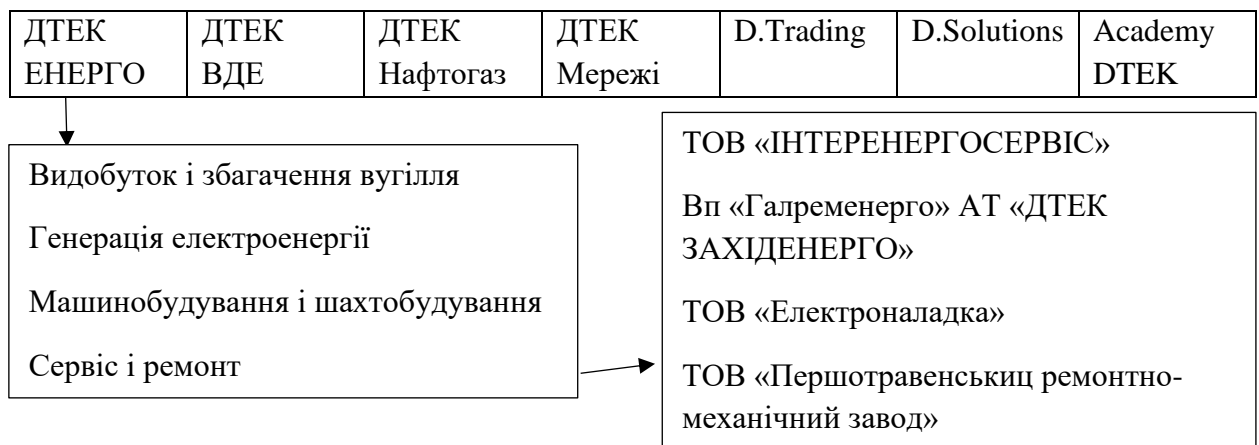

Рисунок 2.1 - Підрозділи та місце ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» у структурі ДТЕК

Наглядно побачити загальну та виробничу інфраструктуру ДТЕК (обслуговувачем якого є ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС») на території України, а, також, специфіку (класифікацію) кожного елементу, його завдання та етап завершеності будівництва, можна в додатку А.

Система корпоративного управління у ДТЕК, підрозділом якого є ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» виглядає наступним чином (таблиця 2.1)

Таблиця 2.1 - Система корпоративного управління ДТЕК

ДТЕК B.V.	Материнська компанія Групи ДТЕК, що зареєстрована у Нідерландах. Визначає стратегічні напрями розвитку Групи ДТЕК та надає методологічну підтримку операційним холдингам
Загальні збори акціонерів	Вищий орган управління, що приймає рішення щодо затвердження результатів діяльності, розподілу та виплати дивідендів, призначення членів Правління, пропозиції кандидатур на посаду членів наглядових рад операційних холдингів
Правління	Колегіальний виконавчий орган, що забезпечує єдиний підхід щодо стратегічних пріоритетів і питань, враховуючи інтереси усіх напрямів діяльності Групи ДТЕК

Система корпоративного управління має принципи інформаційної відкритості та прозорості. Для того, аби враховувати зміни в бізнесі та потребах суспільства, система постійно розвивається, як на рівні ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС», так і на інших підрозділах і в загалом у розрізі управлінської політики ДТЕК. Компанія поділить функції стратегічного планування та операційного управління, що дає змогу рівною мірою розвивати нові та покращувати наявні напрями діяльності згідно з довгостроковою стратегією розвитку та досягти цілей, визначених у ESG-стратегії.

Детальна організаційна структура даного підприємства наглядно зображена у Додатку Б.

Департаменти ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»:

Департамент з операційних покращень;

Департамент з охорони праці та промислової безпеки;

Департамент з планування та інвестицій;

Департамент з управління персоналом;

Департамент із закупівель ТМЦ, логістики та реалізації послуг;

Керівництво;

Служба заступника директора з планування та організації виробництва;

Служба ЗД з інжинірингу та реалізації проектів;

Юридичний департамент.

Ключовим підрозділом є відділ з планово-аналітичної роботи та бюджетування грошових потоків (далі - ВПР та БГП), тому слід детально описати функції та методи роботи даного відділу, як ланку у системі внутрішньо групових відносин підприємства в цілому.

ВПР та БГП підпорядковується Керівнику Департаменту з планування та інвестицій (далі - ДПІ), через керівника ДПІ - директору ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС».

Метою діяльності ВПР та БГП є реалізація єдиної політики Товариства в області формування бізнес-плану, планування і контролю виконання бюджетів доходів і витрат, бюджетів руху грошових коштів Товариства, в тому числі по підрозділах, які спрямовані на підвищення ефективності виробництва і раціонального використання активів Товариства, а також реалізація політики Товариства в області охорони довкілля (далі - ОД) та охорони праці (далі - ОП).

Основними завданнями діяльності ВПР та БГП є:

1. Забезпечення управління процесом бюджетування бюджету доходів і витрат і бюджету руху грошових коштів Товариства: формування, супровід, контроль виконання та аналіз.
2. Контроль виконання та аналіз відхилень бюджету витрат і доходів та бюджету руху грошових коштів Товариства (річного, квартального, місячного).
3. Виконання комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності ТОВ ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС.

4. Організовує та контролює відображення витрат в SAP ERP.
5. Організовує формування і контролює введення планових і фактичних даних в систему планування, бюджетування та моделювання (СПБМ) на базі SAP BPC.
6. Забезпечення проведення розрахунків з контрагентами і персоналом у встановлений термін.
7. Організація і контроль за оформлення розрахункових і платіжних документів за зобов'язаннями ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» за допомогою SAP ERP.
8. Своєчасна підготовка і надання у встановлені терміни статистичної та відомчої звітності за формами, затвердженими ДКСУ та Мінпаливенерго України.
9. Контроль і аналіз дебіторської / кредиторської заборгованості та строків її погашення, відповідно до умов договорів.
10. Виконання заходів по досягненню цілей і завдань в області охорони довкілля.
11. Виконання законодавчих і нормативних документів по ОД.

Макросередовище створює загальні умови знаходження підприємства у зовнішньому середовищі. Хоча макросередовище не знаходиться у постійному зв'язку у розрізі діяльності підприємства, все ж таки, має неприборканий вплив на загальну атмосферу бізнесу. Це середовище непрямого впливу однієї сторони на іншу. До зовнішнього аспекту впливу можна віднести такі елементи, як економічно-політичне середовище, соціально-демографічні та інші. З точки зору теми моєї практики, хочу розглянути наступні:

Податкове навантаження. Зростання податкового навантаження України може бути причиною змін розвитку фінансових результатів, а саме, зменшення чистого прибутку, оборотного капіталу. У свою чергу, такі реалії можуть призвести до коректування напряму діяльності згідно Стратегії ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» у негативному сенсі.

Зниження темпів економічного розвитку. Зниження темпів економічного розвитку може мати негативні наслідки для підприємств, зокрема, завадити реалізації проектів подальшого розвитку стратегії модернізації виробничих об'єктів підприємства, привести до зменшення обсягів виробництва і, як наслідок, збільшення собівартості продукції.

Кредитний ризик. Кредитний ризик-фактор має місце бути, коли одна сторона зазнає фінансових збитків внаслідок того, що інша не виконала, взятих на себе зобов'язань. Цей ризик виникає у момент, коли ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» реалізує послуги на кредитних умовах та інших операцій контрагентами. Максимальна сума ризику через наведений фактор подана у таблиці 2.2

Таблиця 2.2 - Сума кредитного ризику на ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» за 2020-2021 рр. (тис. грн)

	31.12.2020	31.12.2021
Дебіторська заборгованість за основною діяльністю та інші дебіторська заборгованість	119 834	116 442
Грошові кошти та їх еквіваленти	2 235	944
Дебіторська заборгованість з нарахованих доходів	6	9
Загальна сума кредитного ризику балансових фінансових інструментів	122 075	117 395
Загальна максимальна сума, яка зазнає кредитного ризику	122 075	117 395

Економічно-політичний фактор. За останні роки (до початку повномасштабної війни) наша економіка зазнавала характерних ознак стабілізації після економічно-політичної напруженості, яка постала причиною таких явищ, як:

- погіршення стану державної фінансової системи,
- нестабільність фінансових ринків,
- підвищення інфляції та інші.

Відповідно до статистики опублікованої Національним Банком України рівень інфляції станом на 2020 рік в Україні становить 5%.

Вже станом на 2019-2020 рр через ряд сприятливих умов НБУ скасувало обмеження (рік введення -2017) щодо виплат дивідендів нерезидентам та інші валютні обмеження, що в свою чергу мало позитивний вплив на підприємство у розрізі макросередовища.

Слід, також, згадати пандемію та військову агресію росії, яка безслівно мала точки впливу на перебої в економічній діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС». Це збільшило невизначеність в прогнозах майбутніх грошових потоків, особливо, щодо обсягів споживання електроенергії в Україні після зниження його рівня в роздрібній торгівлі, розважальній, транспортній та інших галузях внаслідок карантину та війни в Україні.

Основаючись на зібраних даних, наприкінці 2021 і на початку 2022 років підприємство ліквідувало усі негативні впливи, причиною яких став коронавірус.

Ще одним важливий аспектом макроекономічних факторів є невизначеність та ризики зі сторони контрагентів. Як і будь-яке підприємство в ринкових умовах підприємницька діяльність «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» базується на виключних договірних взаємовідносинах з контрагентами та потребує партнерських зав'язків, як гарант благополучного функціонування. Роздивляючись договірні відносини підприємства з контрагентами слід зазначити, що закупка товарів, робіт та послуг здійснюється на основі запиту оферт та проведенні електронних торгів згідно з Регламентом по управлінню закупками товарів, робіт та послуг.

Процедура відбору контрагентів здійснюється на основі електронних торгів та запиту оферт. Головним критерієм вибору Переможців згаданих торгів є мінімальна наведена вартість при умові відповідності оферт згідно вимогам запиту оферти з частини базису закупки, строків і т.д. Схема проведення таких торгів наглядно продемонстрована у Додатку В. Схема повністю розроблена автором у ВРМН 2.0 для більшої зручності та наглядної демонстрації.

2.2. Аналіз ключових показників діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»

Джерелами інформації для аналізу ключових показників діяльності досліджуваного підприємства є: Баланс підприємства (Форма№1) за 2018 рік - 2021 рік, Звіт про фінансовий результат (Форма№2) за 2018 рік - 2021 рік, що представлено в додатках Г та Д.

Слід розпочати аналіз економічної діяльності підприємства з Балансу ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» (Форма№1), що наведений у Додатку Г.

Слід розпочати аналіз економічної діяльності підприємства з Балансу ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» (Форма№1), що наведений у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Аналіз балансу ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» (Форма№1) за період 2019-2021 рр. (тис.грн) на початок року

Актив	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Приріст 2021до 2019, тис. грн.	Відносний приріст, %
Нематеріальні активи: залишкова вартість	236	992	1 985	1749	+741,1
Незавершене будівництво	1 865	5	1 781	-84	-4,5
Основні засоби: залишкова вартість	15 221	29 696	37 251	22030	+144,7
Відстрочені податкові активи	8 163	12 348	19 957	11794	+144,5
виробничі запаси	2 690	2 358	5 463	2773	+103
Дебіторська заборгованість за розрахунками:					
з бюджетом	276	641	0	-276	+276
по виданим авансам	5 564	70	31	-5533	-99,44
Інша поточна дебіторська заборгованість	8 645	282	556	-8089	-93,56
Гроші та їх еквіваленти:					
в національній валюті	97	765	944	847	+873,2
Інші оборотні активи	1 857	1 899	3 575	1718	+92,5

Пайовий капітал	3 500	3 500	3 500	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-24 379	-38 840	-39 656	15277	+62,66
Усього за розділом І	-20 879	-35 340	-36 156	14277	+73,17
Забезпечення виплат персоналу	43 974	58 305	101 189	57215	+130,11
Поточні зобов'язання за рахунками :					
з бюджетом	8 983	6 466	15 168	6185	+68,85
по страхуванню	2 273	2 467	4 827	2554	+112,36
по оплаті праці	8 085	9 031	16 800	8715	+107,8
з учасниками	8 462	8 378	8 378	-84	-0,88
Інші поточні зобов'язання	16 860	14 125	26 488	9628	+57,1

Порівнюючи 2020 рік з 2019, і, відповідно 2021 з 2020, можна зробити наступні висновки:

Нематеріальні активи у 2020 році зазнали значного зростання (на 756 тис. грн) та ще більшого у 2021 році, коли вони зросли ще на 993 тис грн у порівнянні з 2020 роком.

Основні засоби навпаки, мали більший розмір збільшення у 2020 році (у порівнянні з 2019) - 14 475 тис. грн , ніж у 2021 році (у порівнянні з 2020) - 7 555 тис. грн.

Усього необоротні активи у 2019 році склали 25 485 тис. грн, у 2020 р - 43 041 тис. грн (що на 17 556 тис. грн більше, ніж у попередньому) та 60 974 тис. грн у 2021 р (на 17 933 тис. грн більше за показник минулого року).

Розглядаючи оборотні активи, можна зробити висновок, що у 2020 році (у порівнянні з 2019 роком) оборотні активи зменшились на 38 411 тис. грн., а у 2021 році, навпаки, підприємство вивело показник оборотних активів до відмітки, що вища на 66 913 тис грн, від показників минулого року. Це відбулось в наслідок того, що запаси у 2020 році зменшились на 345 тис грн, а у 2021р, навпаки, збільшились на 3 646 тис. грн.

Дебіторська заборгованість зменшилась на 38 776 тис. грн у 2020 році, але збільшилась на 61 412 тис. грн у 2021р.

Сума грошей та їх еквіваленти у 2020 році піднялась на 710 тис. грн та ще на 1 855 тис. грн у 2021 році.

Заборгованість по власному капіталу у 2020 році зросла на 14 461 тис. грн, а у 2021 році ще на 816 тис. грн у порівнянні з 2019 та 2020 роком відповідно.

Показник «Довгострокові зобов'язання» у 2020 році зменшився на 20 723 тис. грн та зріс на 40 727 тис. грн у 2021 році, у той час, як показник «Забезпечення майбутніх витрат та платежів» збільшився на 14 331 тис.грн у 2020 році (у порівнянні з 2019) та на 44 934 тис.грн. у 2021 році, якщо порівнювати з 2020 р.

Аналіз форми 2 показав, що чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): 2020 року у порівнянні з 2019 роком - відбулося збільшення на суму 4 641 тис.грн; 2021 року у порівнянні з 2020 роком - спостерігається збільшення відповідно на 184 016 тис.грн.

Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг): 2020 року у порівнянні з 2019 роком - собівартість зменшилась на 7 184тис.грн, а у 2021 році у порівнянні з 2020 роком - збільшилась на суму 131 576 тис.грн.

Така тенденція змін сум чистого доходу і собівартості призвела до наступних відношень валових прибутків порівнюваних років: 2020 року у порівнянні з 2019 роком - валовий прибуток збільшився на 11 825тис.грн, а у 2021 році у порівнянні з 2020 роком - збільшилась на суму 52 440 тис.грн.

Враховуючи адміністративні витрати та витрати від іншої операційної діяльності, фінансовий результат(прибуток) від операційної діяльності був лише у 2021 році і склав 38 732тис.грн, у 2019 і 2020 рр. фінансовий результат ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» був збитковим і сягав 1 407 тис.грн та 6 716 тис.грн відповідно.

Інші фінансові доходи у 2020 року у порівнянні з 2019 роком зазнали незначних змін - зменшились на 3 тис грн, , а у 2021 році у порівнянні з 2020

роком інші фінансові доходи зросли на 29 тис грн.

Суттєвих змін зазнала стаття «інші доходи»: якщо у 2019 році цей показник дійшов до відмітки у 842 тис грн, то у 2020 та 2021 році - лише до 8 та 5 тис грн відповідно.

Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: прибуток був лише у 2021 році у вигляді 30 667 тис грн; у 2020 році збиток сягав 12 186 тис грн, а у 2019 році - 4 970 тис грн.

Роблячи висновок, опираючись на Звіт про фінансовий стан ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС», можна сказати, що чистий прибуток у 2021 році у порівнянні з 2020 роком (збиток) був більший на 35 062 тис грн. Збиток 2020 року (11 423 тис грн) у порівнянні з 2019 роком був на 6 516 тис. грн більший.

Продовжуючи аналіз документів, що засвідчують результати економічної діяльності на ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС», мною були проаналізовані та зроблені висновки на основі Бізнес-планів Бюджету доходів та витрат з 2019 до 2021 року. Зіставляючи фактичні та планові показники фінансових результатів, я вивив такі зростання факту відносно плану (у % вигляді) у період з 2019 по 2021 роки.

Чистий дохід у 2021 році був на 42,8% більше за плановий; у 2020 склав на 16,2% менше за запланований; у 2019 році перевищив на 1,2%.

Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) у 2021 році вища на 22,2%; у 2020 році собівартість знизилась на 18,9%; у 2019 році збільшилась на 0,7%.

Оскільки у 2021 році підприємство очікували збиток (16 189,6 тис грн), але отримало прибуток від операційної діяльності, то фактичні показники були 721,2% більші, ніж планові. У 2020 році, навпаки, очікувався прибуток, але по фактичним показникам сума збитку сягала 6 709,9 тис грн, що на 154,1% менше, ніж очікувалось. У 2019 році збиток від операційної діяльності перевищив очікування на 35,7%.

У 2019 році фактичний чистий збиток був більший на 20,4% за плановий, згідно з Бізнес-планом. Такі суттєві відхилення відбулись внаслідок наступних

причин:

- зниження вартості робіт (наприклад, у 2021 р - 16 719,5 тис.грн);
- збільшення об'єму наданих робіт та послуг (наприклад, у 2021р - 25 968,1 тис грн);
- зниження ФОП та відповідно ЄСВ внаслідок зниження чисельності працівників внаслідок переходу на ТЕС (наприклад, у 2021р - 13 778,3 тис грн);
- зниження відповідних витрат на персонал у зв'язку із переходом робітників на ТЕС;
- зменшення суми транспортних послуг(наприклад, у 2021р - 164,2 тис грн);
- збільшення фінансового результату (прибутку) від операційної діяльності (наприклад, у 2021р - 979,6 тис грн);
- збільшення витрат на ремонт технічного обладнання (наприклад, у 2020р - 3 095,9 тис грн);
- збільшення витрат на податки (наприклад, у 2020р - 299,3 тис грн);
- збільшення витрат на пенсійне забезпечення (наприклад, у 2020р - 490,5 тис грн);
- зниження прибутку від реалізація робіт та послуг (наприклад, у 2019 році - 1 895,7 тис грн);
- зменшення витрат на охорону праці (наприклад, у 2019 році - 295,7 тис грн).

Важливим етапом аналізу підприємства є аналіз структури активів. Під активами мається на увазі усе майно, яке належить ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» та відображається в бухгалтерському балансі цього підприємства.

На рисунках 2.2 - 2.5 надане ілюстроване зображення структури активів ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» на період 2018-2021 рр.

■ Необоротні активи ■ Оборотні активи

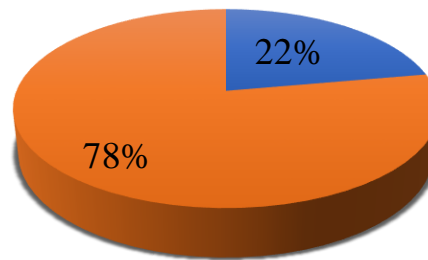

Рисунок 2.2 - Структура активів у 2018 р.

Оборотні активи у 2018 році займали 77,8% від загальної структури активів на підприємстві. Показник даного року дає найбільше частку оборотних активів у структурі активів ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» за аналізований період.

■ Необоротні активи ■ Оборотні активи

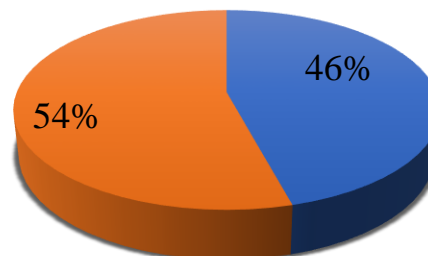

Рисунок 2.3 - Структура активів у 2019 р.

У 2019 році частка оборотних активів склала 54,17%, тобто відбулась тенденція до зниження вмісту оборотних активів у складі загальних активів ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» через зниження суми активів у 2019 році у порівнянні з 2018 роком на 20 853 тис.грн. внаслідок збільшення необоротних активів на 17 556 тис.грн (тобто на 68,9% в порівнянні з попереднім роком) та зниження суми оборотних активів на 38 411 тис.грн або на 43%.

■ Необоротні активи ■ Оборотні активи

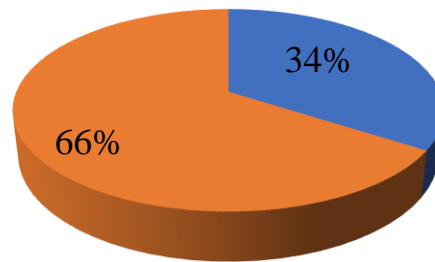

Рисунок 2.4 - Структура активів у 2020 р.

У наступному 2020 році частка оборотних активів була 65,9%. Цей показник є нижчим за показник 2018 року, але має тенденцію до збільшення у порівнянні з 2019 роком. Відбулось це внаслідок того, що сума активів у порівнянні з попереднім роком збільшилась на 84 845 тис.грн шляхом збільшення суми оборотних (на 66 913 тис.грн.) та необоротних (на 17 933 тис.грн.) активів.

■ Необоротні активи ■ Оборотні активи

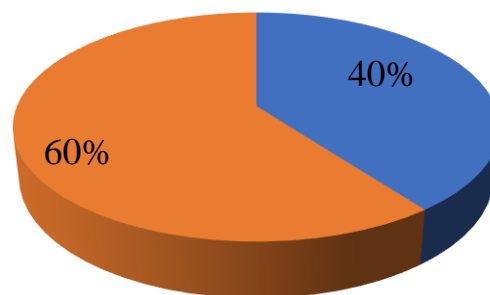

Рисунок 2.5 - Структура активів у 2021 р.

У 2021 році оборотні активи у структурі усіх активів ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» займали 60,24%. Сума активів підприємства була на 29 580 тис.грн. більша за аналогічний попередній рік: оборотні активів на 7 726 тис.грн. опередили оборотні активи 2020 року, а необоротні - на 21 859 тис.грн.

Витрати майбутніх періодів займають менше 1% усіх активів на підприємстві ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС», тому суттєвого впливу не вчиняють. Впродовж аналізованого періоду (2018-2021 рр.) помітні зміни співвідношень оборотних та необоротних активів. На ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС», згідно з аналізу, спостерігається панування оборотних активів над необоротними - на 1 грн оборотного активу припадає 3,5 грн у 2018 році; 1,18 грн у 2019 році; 1,93 грн у 2020 році і 1,51 грн у 2021 році.

Аналіз пропорції у структурі активів є важливим для характеризування фінансової стійкості підприємства. На аналізованому під час практики підприємстві, спостерігається показник вищий за 1 у відношенні оборотних до необоротних активів, що свідчить про достатню стійкість об'єкта дослідження у фінансовому плані. Це викликано тим, що оборотні активи більш ліквідні, тому здатні принести гроші ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» в короткий час.

Такі розрахункові маркери ліквідності суб'єкта господарської діяльності відображають його здатність віддавати існуючі на підприємстві поточні борги з допомогою власного майна, це показник його платоспроможності в періоді, який не перебільшує 1 року.

Оборотні активи, також, мають значення при аналізі таких важливих показників та маркерів, як ліквідність, рентабельність, фінансова стійкість та інші. Розглянемо їх детальніше.

На основі знайдених та вивчених Бізнес планів та звітів за період останніх 3-х років (2021 рік, 2020 рік, 2019 рік) мною було проаналізовані та підсумовані дані щодо динаміки витрат на обраному підприємстві ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» (у порівнянні - фактичних показників із запланованими). Узагальнені висновки внесені та продемонстровані у таблиці 2.4 для наглядного розуміння їх змін. Для зручності бачення ситуації, зміни вартості витрат представлені у відсотковому вигляді та від більшого року.

Таблиця 2.4 - Відсоткове відхилення фактичних від планових показників витрат на підприємстві за 2019-2021 рр.

Показники	2021	2020	2019
Витрати:	Факт/БП	Факт/БП	Факт/БП
Допоміжні матеріали	27,50%	-9,20%	-11,60%
Витрати на персонал	29%	-2,20%	-3,20%
Амортизація	-11,50%	-33,90%	-13,80%
Послуги та роботи сторонніх організацій	-30,70%	-63,70%	14,20%
Послуги по охороні праці	-3,60%	-14,50%	17,70%
Транспортні послуги	-15%	14,80%	32,80%
Оренда	-37,80%	0,70%	39%
Фінансові витрати	17,90%	-10,50%	-7,10%
Адміністративні витрати	-1,80%	-6,90%	-3%
Допоміжні матеріали	-44,70%	-21,70%	-38,10%
Витрати на персонал	4,60%	-11%	-5,30%
Амортизація	72%	-35,80%	-50,20%
Послуги та роботи сторонніх організацій	-5%	-2,60%	1,60%
Транспортні послуги	-13,20%	4,80%	11,90%
Оренда	-38,40%	4,90%	53,60%

Для аналізу витрат, їх динаміки та відхилення від Бізнес-плану, а, також, для подальшого аналізу відхилення та динаміки собівартості продукції на підприємстві, мною використовувались Бізнес план Бюджету виробничої собівартості, Бюджет адміністративних витрат, Бюджет фінансових доходів та витрат тощо.

Коефіцієнт поточної ліквідності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» у періоді 2018-2021 рр. представлений у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 - Коефіцієнт поточної ліквідності на підприємстві ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» за 2018-2021 рр.

Показник\Рік	2018	2019	2020	2021
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,97	0,72	1,05	0,94

Хоча значне відхилення спостерігається лише у 2019 році, слід звертати увагу на цей фактор, оскільки значне відхилення від 1 говорить про те, що на підприємстві може спостерігатись уповільнення оборотів оборотних активів: затоварення складів, надання невиправданих відстрочок покупцям щодо оплати, недостатньої ефективності використання грошей.

Роблячи аналізі рентабельності оборотних активів, може зробити висновок, що динаміка показника, яка наглядно зображена на рисунку 2.6, мала значних коливань і у більшій мірі від'ємною.

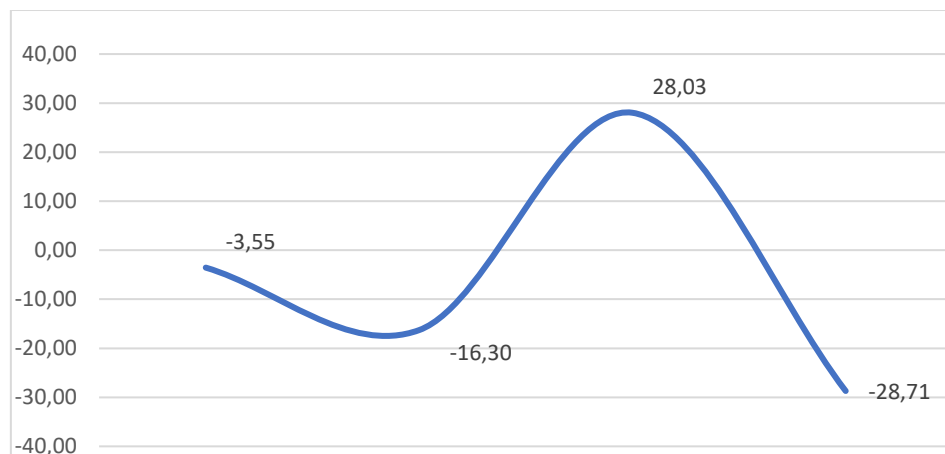

Рисунок 2.6 - Динаміка показника рентабельності оборотних активів на підприємстві у період 2018-2021 рр.

Перейдемо до аналізу структури фінансових ресурсів ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС». Фінансовими ресурсами вважаються грошові кошти, що залучаються на підприємство на постійних чи тимчасових умовах. Відповідно до Господарського кодексу України, фінансові ресурси підприємств - це переважно прибуток і амортизаційні відрахування, прибутки від цінних паперів, пайові внески, ресурси спонсорів [1].

Фінансові ресурси підприємств за джерелами створення поділяються на

сукупність власного, позичкового та залученого грошового капіталу, який використовується для формування активів підприємства та здійснення його діяльності [2].

Структура та динаміка Власного капіталу, як елементу фінансових ресурсів підприємства, наведена на рисунку 2.7.

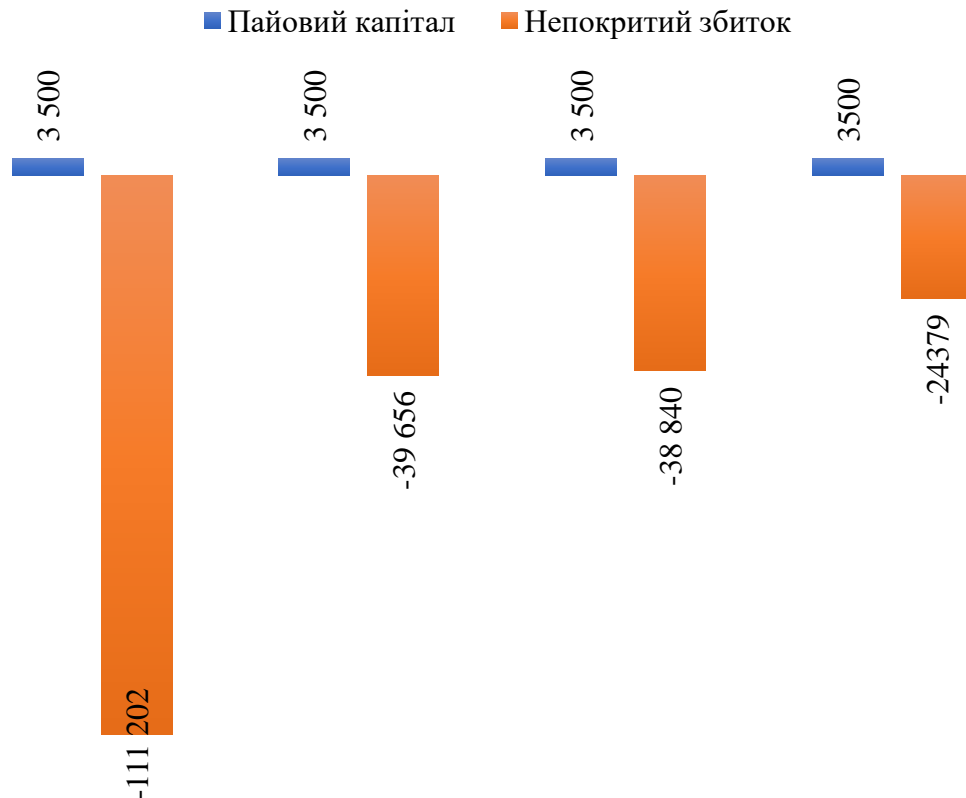

Рисунок 2.7 - Структура та динаміка Власного капіталу за період 2018-2021 рр.(тис. грн)

Важливим елементом для функціонування підприємства є трудовий ресурс. На підприємстві ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» представлені виробничі робітники та робітники управління. У 2020 році середньооблікова кількість робітників склала 1 454, а у 2021 році ця цифра знизилась до 1389. Середня заробітна плата у 2020 році дорівнювала 12 631 грн, у 2021 - 15 224 грн.

Витрати на адміністративний персонал у 2018 році склали 11 904,7 тис

грн., що на 5,3% менше, за витрати прописані у бізнес плані. У 2019 році підприємство витратило 12 647,8 тис. грн. на дану статтю витрат, що було менше на 11% за планові показники. У 2020 році витрати на персонал досягли відзначки 15 484,3 тис. грн, що на 4,6% вища за бізнес план. У 2021 році витрати на адміністративний персонал склав 10 526 тис. грн.

Витрати на персонал включає у себе:

- фонд оплати праці;
- відрахування у соціальні фонди;
- резерв відпусток;
- відрахування у соціальні фонди (резерв відпусток);
- резерв на виплату бонусів;
- відрахування у соціальні фонди (резерв на виплату бонусів);
- резерв на виплату премій;
- відрахування у соціальні фонди (резерв на виплату премій).

2.3. Аналіз рентабельності ТОВ «Інтеренергосервіс»

Перейдемо до аналізу показників рентабельності на підприємстві. В умовах ринкової економіки від прибуткової роботи залежить життєздатність підприємства, його можливості забезпечувати інтереси інвесторів, конкурувати з іншими суб'єктами господарювання. Прибутковість підприємства передбачає отримання прибутку та забезпечення певного його рівня відносно вкладеного капіталу, отриманих доходів чи здійснених витрат.

Співвідношення прибутку підприємства і факторів, які є, по суті, передумовами його виникнення, відображають показники рентабельності. Їх розраховують як виражене у відсотках відношення суми прибутку, отриманого за певний період (рік, квартал), до величини вкладеного капіталу, здійснених витрат, обсягу доходів та інших абсолютних показників [6].

Тобто, рентабельність - це відносний показник прибутковості, що характеризує ефективність господарської та фінансової діяльності

підприємства [7].

Важливим показником фінансової стійкості, як конкурентної переваги на зовнішньому ринку, є коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт фінансової залежності і фінансового ризику, наведені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Динаміка показників 2018 - 2021рр.

Показник\Рік	2018		2019		2020		2021	
	На поч року	На кін року	На поч року	На кін року	На поч року	На кін року	На поч року	На кін року
Коефіцієнт фін.автоном.	0,02	0,18	0,18	0,38	0,38	0,20	0,20	0,48
Коефіцієнт фін.залежн.	0,98	1,18	1,18	1,38	1,38	1,20	1,20	1,48
Коефіцієнт фін.ризик	59,10	6,50	6,50	3,66	3,66	5,94	5,94	3,08

Аналіз показників дає такий висновок: можливість аналізованим підприємством профінансувати свої активи за рахунок власних коштів має наглядну тенденцію до збільшення у 2019 році - початок 2020 року і на кінець 2021 року. У період, коли даний показник досягає небажано низьких рівнів, виникає високі ризики і низьку стійкість компанії в середньостроковій перспективі.

Також, під час аналізованого періоду слід виділити 2019 рік, як рік, коли на ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» показник залежність підприємства від довгострокових зобов'язань був максимально високий (коефіцієнт левериджу), така тенденція спостерігалась на цьому підприємстві і на початку 2018 року. Це свідчить про неоптимальне співвідношення джерел пасивів на даному підприємстві.

Основні показники рентабельності наведені у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Динаміка показників рентабельності 2018-2021 рр.

Найменування	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Рентабельність активів (ROA)	-4,28	-12,16	13,22	-16,77
Рентабельність власного капіталу (ROE)	23,50	32,32	-65,38	31,41
Чиста рентабельність продаж (ROS)	-1,23	-2,83	4,02	-5,14
Чиста рентабельність виробництва	-1,42	-3,36	5,02	-5,95

Рентабельність активів (ROA) - це фінансовий показник, який визначає, як добре підприємство використовує свої активи для генерації прибутку.

Формула розрахунку рентабельності активів:

$$ROA = \text{Чистий прибуток} / \text{Загальна вартість активів} \times 100\%$$

Динаміка рентабельності активів за чотири роки, вказані в розрахунках, показує зміну ефективності використання активів компанією протягом цього періоду.

У 2018 році рентабельність активів склала приблизно - 4.28%. Це вказує на те, що в цьому році компанія не була ефективною в генерації прибутку зі своїх активів, вона зазнала втрат. У 2019 році рентабельність активів ще більше зменшилася до приблизно - 12.16%. Це свідчить про подальше зниження ефективності використання активів компанією. У 2020 році рентабельність активів зросла до приблизно 13.22%. Це може вказувати на поліпшення ситуації з ефективністю використання активів та генерацією прибутку. Однак у 2021 році рентабельність активів знову зменшилася до приблизно -16.77%. Це показник може свідчити про знову зниження ефективності використання активів та можливо про збитки, отримані компанією.

Зміна показника рентабельності активів показує коливання в ефективності використання ресурсів компанії та можливі тенденції у її фінансовому стані з року в рік. Важливо проаналізувати причини цих змін,

щоб прийняти відповідні стратегічні рішення для поліпшення фінансового стану компанії.

Рентабельність власного капіталу (ROE) - це показник, який визначає, який відсоток чистого прибутку генерується на кожен одиницю власного капіталу. Це важливий фінансовий показник, оскільки він дозволяє оцінити ефективність використання власних ресурсів підприємства для отримання прибутку.

Для розрахунку рентабельності власного капіталу використовується наступна формула:

$$ROE = \text{Чистий прибуток} / \text{Власний капітал} \times 100\%$$

Динаміка рентабельності власного капіталу за період чотирьох років, що представлена в розрахунках, показує коливання ефективності використання власного капіталу компанією.

У 2018 році рентабельність власного капіталу була приблизно 23,50%. Це свідчить про те, що на кожен одиницю власного капіталу припадало 23,52% прибутку. У наступному 2019 році рентабельність власного капіталу зросла до приблизно 32,32%, що може вказувати на певне поліпшення ефективності використання власного капіталу компанією. Однак у 2020 році рентабельність власного капіталу стала від'ємною, досягнувши приблизно - 65,38%. Це може вказувати на те, що власний капітал не тільки не приносив прибутку, але й зазнав збитків. У 2021 році рентабельність власного капіталу знову стала позитивною, склавши приблизно 31,41%. Це може свідчити про певне поліпшення ефективності використання власного капіталу компанією.

Динаміка цього показника показує коливання в ефективності використання власного капіталу та його вплив на генерацію прибутку. Важливо аналізувати причини цих змін, щоб приймати відповідні стратегічні рішення для покращення фінансового стану компанії та ефективнішого використання власних ресурсів.

Чиста рентабельність продажу (ROS) - це показник, який вказує на те, який відсоток виручки від продажу перетворюється на чистий прибуток. Це

важливий показник для оцінки ефективності діяльності підприємства та його здатності генерувати прибуток від кожного проданого товару або послуги.

Формула розрахунку чистої рентабельності продаж виглядає:

$$ROS = \text{Чистий прибуток} / \text{Виручка від продажу} \times 100\%$$

Аналіз чистої рентабельності продаж за роками дає змогу оцінити ефективність прибутковості компанії відносно виручки від продажу протягом років.

У 2018 році рентабельність продаж була приблизно -1.23%. Це означає, що компанія мала втрати або низьку прибутковість від кожного проданого товару або послуги. У наступному 2019 році рентабельність продаж знизилася до приблизно -2.83%. Це також вказує на збитковість або недостатню прибутковість від виручки від продажу. У 2020 році рентабельність продаж зросла до приблизно 4,02%. Це позитивне значення вказує на певне поліпшення ефективності використання виручки для генерації прибутку. Однак у 2021 році рентабельність продаж стала від'ємною, досягнувши приблизно -5.14%. Це означає, що прибутковість від кожного проданого товару або послуги була втратною.

Ця динаміка показує коливання ефективності використання виручки від продажу для генерації прибутку компанією протягом років. Важливо проаналізувати причини змін у цьому показнику, щоб прийняти відповідні заходи для покращення фінансового стану компанії та оптимізації прибутковості.

Чиста рентабельність виробництва (NPM) - це показник, який визначає, який відсоток чистого прибутку отримується від виробничої діяльності підприємства в порівнянні з витратами, пов'язаними саме з виробництвом товарів чи послуг.

Формула розрахунку чистої рентабельності виробництва:

$$NPM = \text{Чистий прибуток} / \text{Витрати на виробництво} \times 100\%$$

Аналіз чистої рентабельності виробництва за період чотирьох років на основі наданих даних вказує на ефективність виробничої діяльності компанії

та вказує на те, як чистий прибуток відноситься до витрат на виробництво.

У 2018 році чиста рентабельність виробництва була приблизно -1.42%. Це свідчить про те, що в цьому періоді чистий прибуток виявився меншим за витрати на виробництво. У наступному 2019 році чиста рентабельність виробництва знизилася до приблизно -3.36%, що вказує на подальше зменшення ефективності виробництва в порівнянні з витратами. У 2020 році спостерігається позитивна чиста рентабельність виробництва приблизно на рівні 5.02%. Це може вказувати на певне поліпшення ефективності використання ресурсів підприємства для виробництва. Однак у 2021 році чиста рентабельність виробництва знову стала від'ємною, досягнувши приблизно -5.95%. Це означає, що витрати на виробництво перевищують чистий прибуток від виробництва.

Такий аналіз вказує на коливання ефективності виробництва підприємства протягом періоду. Важливо враховувати ці коливання при розробці стратегій оптимізації виробничих процесів для покращення рентабельності виробництва та забезпечення стабільного фінансового стану компанії.

Висновки до другого розділу.

На основі проведеного аналізу діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» встановлено, що підприємство має невисокий рівень ліквідності. ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» може лише на 4% погасити свої короткострокові зобов'язання (при нормі 20%), що свідчить про досить малу кількість високоліквідних активів на підприємстві.

Показники доходності підприємства перебувають на високому рівні, як і показники оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості. Активи підприємства мають тенденцію до зменшення (у 2018 році у порівнянні з 2017 роком) та підвищення (у 2019 році у порівнянні з 2018 роком) за аналізований період. Власний капітал підприємства на протязі останніх трьох років має від'ємне значення.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що загалом за

аналізований період на ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» спостерігалася негативна тенденція зниження ключових показників його діяльності або незначний їх приріст.

Показники доходності підприємства перебувають на високому рівні, як і показники оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості. Активи підприємства мають тенденцію до зменшення (у 2019 році у порівнянні з 2018 роком) та підвищення (у 2020 році у порівнянні з 2019 роком) за аналізований період. Власний капітал підприємства на протязі останніх трьох років має від'ємне значення.

Аналіз показників дає такий висновок: можливість профінансувати свої активи за рахунок власних коштів має тенденцію до збільшення у 2019 році – початок 2020 року і на кінець 2021 року. У період, коли даний показник досягає небажано низьких рівнів, виникає високі ризики і низьку стійкість компанії в середньостроковій перспективі. Також, під час аналізованого періоду слід виділити 2019 рік, як рік, коли показник залежність підприємства від довгострокових зобов'язань був максимально високий (коефіцієнт левериджу), така тенденція спостерігалась і на початку 2018 року. Це свідчить про неоптимальне співвідношення джерел пасивів.

Чиста рентабельність продажів за 2020 та 2021 роки була незадовільна, чиста рентабельність виробництва була нижчою за нормативні показники лише у 2020 році. В інших випадках, показники рентабельності на підприємстві перебувають у межах норми.

3 РОЗРОБКА ЕЛЕМЕНТІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

3.1. Методичний підхід до оцінювання ефективності функціонування енергетичного підприємства

Доцільно для оцінювання ефективності функціонування енергетичного підприємства використовувати метод математичного моделювання Кендалла.

Коефіцієнт кореляції Кенделла міра лінійного зв'язку між випадковими величинами. Задля цього перш за все необхідно розподілити чинники впливу на ефективність діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС». Чинники були розподілені на декілька напрямів впливу - фінансовий, правовий, митний, логістичний, ресурсний, інформаційний - наступним чином (табл. 3.1):

Таблиця 3.1 - Чинники впливу на ефективність діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»

Напрямок впливу	Показник оцінки чинника
Фінансово-податковий	Ринковий обсяг
	Вплив валютних курсів на діяльність;
	Система податкового навантаження;
Правовий	Можливість захисту від порушень з боку органів влади, конкурентів чи контрагентів;
	Ступінь корупції
Ресурсний	Ціни на ресурси виробництва (в тому числі і трудові);
	Ступінь нецінової конкуренції;
Транзитний	Експортно-імпортна ситуація в країні
	Ступінь бюрократизованості процедур;
Інформаційний	Інформованість про перспективні ринки збуту;

Кореляція Кенделла є ранговою, тобто для оцінки сили зв'язку використовуються не чисельні значення, а відповідні їм ранги.

Для визначення достатності рівня узгодженості думок експертів було застосовано коефіцієнт конкордації Кендалла (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 - Матриця рангів

Фактори	Експерти					Сума рангів	D	d2
	1	2	3	4	5			
x1	1	1	2	2	1	7	-20.5	420.25
x2	7	2	1	1	2	13	-14.5	210.25

x3	5	3	4	7	6	25	-2.5	6.25
x4	4	10	3	6	7	30	2.5	6.25
x5	2	9	6	3	4	24	-3.5	12.25
x6	10	8	7	8	3	36	8.5	72.25
x7	9	7	8	4	8	36	8.5	72.25
x8	3	4	5	5	5	22	-5.5	30.25
x9	8	6	9	10	10	43	15.5	240.25
x10	6	5	10	9	9	39	11.5	132.25
Σ	55	55	55	55	55	275		1202.5

Коефіцієнт конкордації (W) Кендалла є показником множинної рангової кореляції, що показує ступінь узгодженості. W може приймати значення в діапазоні від 0 до +1, де W=0 означає повну відсутність узгодженості в оцінках чи судженнях експертів, а W=1 - повну узгодженість. За гранично допустиме значення коефіцієнту конкордації пропонуємо взяти W=0,5 (середня узгодженість думок експертів).

$$\text{де } d = \sum x_{ij} - \frac{\sum \sum x_{ij}}{n} = \sum x_{ij} - 27.5$$

Перевірка правильності складання матриці на основі обчислення контрольної суми:

$$\sum x_{ij} = \frac{(1+n)n}{2} = \frac{(1+10)10}{2} = 55$$

У даному прикладі фактори за значимістю розподілилися наступним чином (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 - Розташування факторів за значимістю

Фактор	Сума рангів	
x1	Ринковий обсяг	7
x2	Вплив валютних курсів на діяльність;	13
x8	Ступінь бюрократизації дозвільних процедур;	22
x5	Ступінь корупції	24
x3	Система податкового навантаження;	25

x4	Можливість захисту від порушень з боку органів влади, конкурентів чи контрагентів;	30
x6	Ціни на ресурси виробництва (в тому числі і трудові);	36
x7	Ступінь нецінової конкуренції;	36
x10	Інформованість про перспективні ринки збуту;	39
x9	Експортно-імпортна ситуація в країні	43

Проведемо оцінку середнього ступеня узгодженості думок всіх експертів за допомогою коефіцієнту конкордації:

$$W = \frac{12S}{m^2(n^3-n)} \quad (3.2)$$

де $S = 1202.5$, $n = 10$, $m = 5$

$$W = \frac{12 \cdot 1202.5}{5^2(10^3-10)} = 0.583. \quad W = 0.583 \text{ говорить про наявність середнього}$$

ступеня узгодженості думок експертів.

Для оцінки значущості коефіцієнта конкордації скористаємося критерієм узгодження Пірсона:

$$\chi^2 = \frac{12S}{mn(n+1)} \quad (3.3)$$

$$\chi^2 = \frac{12 \cdot 1202.5}{5 \cdot 10(10+1)} = 26.24$$

χ^2 порівняємо з табличним значенням для числа ступенів свободи $K = n - 1 = 10 - 1 = 9$ і при заданому рівні значущості $\alpha = 0.05$

Оскільки χ^2 розрахований $26.24 >$ табличного (16.9), то $W = 0.583$ величина не випадкова, а тому отримані результати мають сенс і можуть використовуватися в подальших дослідженнях.

Отже, в контексті даного дослідження обґрунтовано фактори впливу на ефективність діяльності підприємства та за допомогою методу кореляційного аналізу Кендалла - розташовано відокремлені фактори за значимістю.

Окрім того в роботі запропоновано використовувати показники оцінки діяльності, які базуються на обґрунтованих вище факторах (табл. 3.4). при цьому з окреслених факторів обрано 8, які мають найбільшу корелятивну залежність.

Таблиця 3.4 - Показники оцінки ефективності діяльності

Фактор впливу	Показник
Ринковий обсяг	П 1 - показник розумової функціональної компоненти
Вплив валютних курсів на діяльність;	П 2 - показник планувальної функціональної компоненти
Експортно-імпортна ситуація в країні	П 3 - показник пошукової функціональної компоненти
Ступінь корупції	П 4 - показник інформаційної функціональної компоненти
Система податкового навантаження;	П5 - показник систематизуючої функціональної компоненти
Можливість захисту від порушень з боку органів влади, конкурентів чи контрагентів;	П 6 - показник вибіркової функціональної компоненти
Ціни на ресурси виробництва (в тому числі і трудові);	П 7 - показник оціночної функціональної компоненти
Ступінь нецінової конкуренції;	П 8 - показник аналітичної функціональної компоненти

З метою визначення інтервалів та керуючись максимально можливим значенням інтегрального показника - 40, можна побудувати шкалу оцінки ефективності діяльності, яка має чотири інтервали (табл.3.5).

Таблиця 3.5 - Шкала оцінки ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»

Інтервал	Рівень ефективності
[0-9]	Дуже низький
[10-19]	Низький
[20-29]	Достатній
[30-40]	Високий

Як видно з таблиці 3.5., існує чотири інтервали для оцінки ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» та підрахувавши загальну кількість балів по запропонованим 8 показникам, існує можливість визначення загального рівня ефективності.

Кожен з таких показників може знаходитись у межах від 0 до 5. При цьому можна вважати, що якщо кожен показник знаходиться від інтервалу від 0 до 3, то показник знаходиться в критичному стані; якщо дорівнює 4 - в середньому, якщо рівний 5 в належному.

Сутність розроблених рекомендацій полягає в наступному: в розрізі кожного виокремлено показника розподілено інтервал його значення.

Якщо показник має значення 5, показник має бажане значення та застосування рекомендацій не є необхідним.

Якщо показник знаходиться в значенні 4, має місце часткове тобто неповне виконання відповідної функції, а тому запропоновано рекомендацію, завдяки якій може бути скориговано якість виконання окремої функції з метою забезпечення ефективної діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС».

Якщо показник знаходиться в межах від 0 до 3, йдеться про повне невиконання певної функції, що спричиняє руйнівний вплив на ефективність діяльності. Таким чином можна надати науково - методичний підхід до оцінки ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» (рис. 3.1.)

Рисунок 3.1 - Науково-методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства

Оцінка ефективність діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» згідно запропонованого в параграфі 1.3 науково-методичного підходу (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 - Показники оцінки ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»

Фактор впливу	Показник	Значення (власна оцінка фактору)
Ринковий обсяг	П 1 показник розумової функціональної компоненти	4,4
Вплив валютних курсів на діяльність;	П 2 - показник планувальної функціональної компоненти	2,6

Експортно-імпортна ситуація в країні	П 3 - показник пошукової функціональної компоненти	4,8
Ступінь корупції	П 4 - показник інформаційної функціональної компоненти	3,9
Система податкового навантаження;	П5 - показник систематизуючої функціональної компоненти	4,9
Можливість захисту від порушень з боку органів влади, конкурентів чи контрагентів;	П 6 - показник вибіркової функціональної компоненти	2,1
Ціни на ресурси виробництва (в тому числі і трудові);	П 7 - показник оціночної функціональної компоненти	3,2
Ступінь нецінової конкуренції;	П 8 - показник аналітичної функціональної компоненти	4,1

Наведені результати в графічній інтерпретації наглядно нижче наведені на рисунку 3.2.

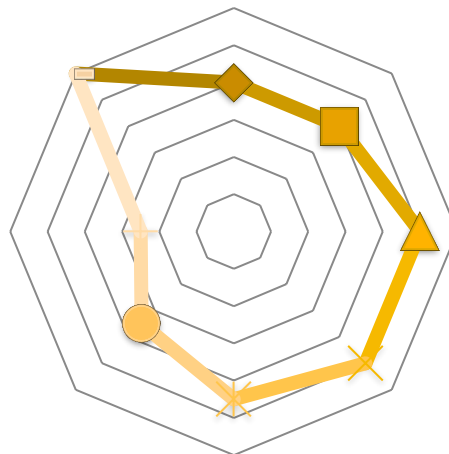

Рисунок 3.2 - Результати оцінки ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»

Запропонований підхід у оцінці безперечно сприятиме подальшому підвищенню ефективності діяльності підприємства шляхом впровадження розроблених рекомендацій. В ході оцінювання місць, потребуючих

рекомендацій по підвищенню ефективності та оцінки поточного стану ефективності, у цій роботі будуть наведені шляхи покращення діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС».

3.2. Оцінка напрямків підвищення ефективності роботи підприємств енергетичної галузі

На сучасному етапі розвитку економіки України гостро постає проблема раціонального використання людськи, технологічних та матеріальних ресурсів.

В Україні сьогодні ВВП зменшується швидшими темпами порівняно з темпами зниження енергоспоживання, що означає зростання енергоємності національного продукту та зниження енерговіддачі і не відповідає тенденціям, характерним для високо розвинутих країн. Нові енергетичні реалії змусили підприємства всіх галузей національного господарства активізувати діяльність у сфері енергозбереження та зниження затрат на енергоресурси, бо значне та систематичне збільшення тарифів поставили багато підприємств на межу виживання, створивши суттєву загрозу економічній ефективності їх функціонування.

Цифрова революція, COVID-19, військова агресія росії, обмеженість матеріальних та фінансових ресурсів, логістичні проблеми та як наслідок збільшення витрат, змусили кожную організацію заново винаходити себе або принаймні переосмислити методи ведення свого бізнесу. Функціонування підприємств в сучасних умовах вимагає застосування нових принципів управління, розробки аналізу та оцінки ефективності діяльності цих підприємств [58].

Ефективність діяльності українських підприємств енергетичної галузі може бути оцінена лише завдяки зваженій оцінці внутрішніх та зовнішніх умов.

Внутрішня та зовнішня оцінка якості являють собою рівні оцінки

ефективності діяльності, що наведено на рисунку 3.2.

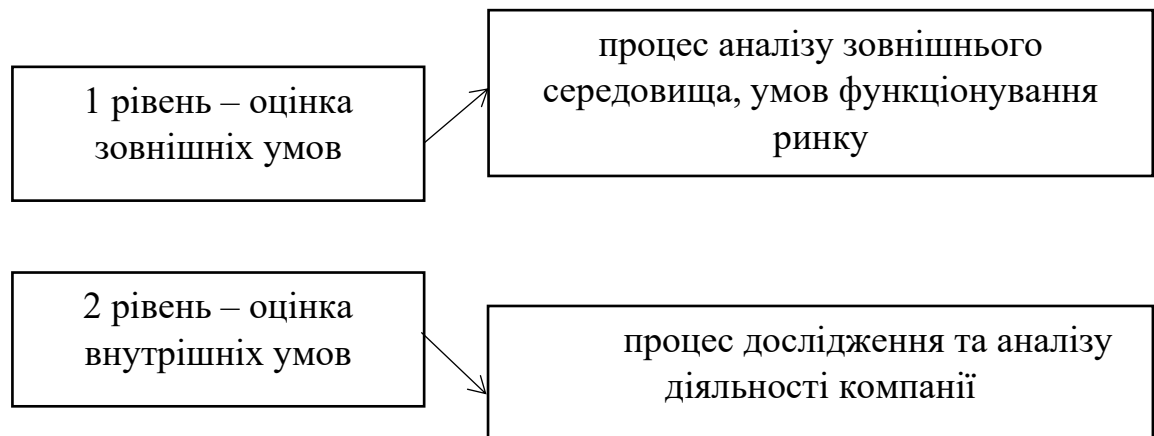

Рисунок 3.2 - Рівні оцінки внутрішніх і зовнішніх умов ефективності діяльності підприємства

Метою оцінки внутрішніх умов є підвищення ефективності діяльності в межах кожного окремого підприємства та забезпечення гарантій дотримання вимог вітчизняних нормативно-правових актів з питань реалізації діяльності, а також внутрішньої нормативно-правової бази окремого підприємства або галузі підприємств в процесі реалізації діяльності.

Оцінка внутрішніх умов ефективності реалізується двома основними методами:

- на першому рівні - шляхом постійного моніторингу та підтримки реалізації функції безпосередньо в ході організації та проведення окремих досліджень;
- на другому рівні - шляхом періодичних оцінок діяльності підрозділу, результати яких оформлюються згідно з документацією встановленого зразка.

Відповідальним (та підзвітним) за організацію та проведення внутрішніх оцінок якості повинен бути керівник відповідального підрозділу.

В свою чергу, оцінка внутрішніх умов (перший рівень) виступає підґрунтям зовнішньої оцінки (другий рівень).

На першому рівні - оцінка здійснюється шляхом постійного моніторингу ринку, на якому функціоную конкретна компанія.

На другому рівні - оцінка проводиться шляхом проведення періодичних (планових чи позапланових) досліджень, в основу яких покладено систему оцінки ризиків за результатами діяльності першого рівня.

Головна мета оцінки зовнішніх умов - своєчасне прийняття рішень, щодо адаптації стратегії підприємства під мінливий стан ринку.

Кожна компанія унікальна і існують відмінності між типами бізнесу, галузями та культурами. Таким чином, лише за умови ефективного поєднання внутрішніх та зовнішніх оцінок, ефективність діяльності може бути правильно оцінена.

Оцінка напрямків підвищення ефективності роботи сучасного підприємства може бути проведена за допомогою аналізу різних аспектів бізнесу. Розглянемо декілька ключових напрямків, які можуть сприяти підвищенню ефективності роботи підприємства в сучасних умовах:

1. Цифрова трансформація:
 - впровадження цифрових технологій для автоматизації процесів та оптимізації робочих потоків;
 - використання аналітики даних для прийняття обґрунтованих рішень та виявлення можливостей для удосконалення.
2. Оптимізація бізнес-процесів:
 - перегляд та оптимізація внутрішніх процесів для зменшення затрат та підвищення продуктивності;
 - застосування методів Lean або Six Sigma для виявлення та усунення непотрібних етапів виробництва чи обслуговування (відповідні методи використовуються не тільки для покращення ключових показників ефективності і рентабельності бізнесу, а також для моніторингу та покращення рівня задоволеності споживачів, через виявлення та завчасне усунення можливих дефектів та збоїв при виробництві).
3. Ефективне управління ресурсами:
 - оптимізація використання людських ресурсів та робочого часу;

- удосконалення системи управління запасами для мінімізації витрат та забезпечення належного обсягу запасів.

4. Новітні технології та інновації:

- впровадження новітніх технологій для вдосконалення виробництва чи надання послуг;

- стимулювання інноваційного середовища та розвиток новаторських ідей серед персоналу.

5. Підвищення якості продукції/послуг:

- вдосконалення систем контролю якості та впровадження стандартів якості;

- застосування фідбеку від клієнтів для постійного удосконалення продукції чи послуг.

6. Ефективна комунікація та командна робота:

- зміцнення комунікаційних процесів всередині підприємства для підвищення ефективності командної роботи;

- використання колективного інтелекту для розв'язання складних завдань.

7. Освіта та розвиток персоналу:

- інвестиції у навчання та розвиток персоналу для забезпечення актуальних навичок та знань;

- створення системи мотивації для підтримки високої продуктивності працівників.

Ці напрямки можуть бути оцінені через впровадження ключових показників ефективності (KPI), регулярного моніторингу результатів та аналізу внесених змін. Періодичний аудит та оцінка ефективності допоможуть підприємству визначити успіхи та області для подальшого вдосконалення.

3.3. Впровадження елементів підвищення ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС»

Аналізоване мною під час проходження переддипломної практики підприємство ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС», розглядає інноваційні рішення, впровадження цифрових технологій для автоматизації процесів, як напрямок, що сприяє підвищенню ефективності підприємства в сучасних умовах. Пошук адаптації бізнесу до неприборканих змін на ринку енергетики та скорочення витрат – головна мета інноваційної діяльності підприємства.

Оцінку ефективності роботи підприємства розглянемо на прикладі одного із напрямків «цифрова трансформація».

Суть цифрової трансформації набагато ширша і не обмежується заміною старих технологій новими, збиранні великих обсягів даних, найму нових фахівців, або спробі скопіювати стратегії та технології провідних фірм. Це перш за все принципове зростання ефективності існуючих процесів, і зміна бізнес-моделей та підходів до ведення бізнесу завдяки новим можливостям, які відкривають нам сучасні цифрові технології.

Фундаментальний сенс цифрової трансформації полягає - не замінити людину, а звільнити її від рутинних операцій, дати можливість розвиватися, створювати нову якість та цінність. Цифрова трансформація починається з людей і в центрі всього процесу перетворення саме люди. Люди - це ключова ланка в цифровій трансформації, без їхньої залученості та зарядженості на зміну - трансформація не відбудеться.

Цифрова трансформація вимагає, з одного боку, щоб компанії модернізували системи, але також щоб вони переконалися, що у людей є потрібні інструменти і вони знають, як їх використовувати. Інвестиції призводять до трансформації лише в тому випадку, якщо вони супроводжуються серйозною роботою, яка допомагає людям освоювати та використовувати технології [64].

З просуванням на підприємстві цифрової трансформації паралельно відбуваються два процеси. Перше, виробництво починає ставати більш цифровим та аналізованим, а отже, здійснюється скорочення операційних витрат. Друге, цифрова трансформація змінює функціонал та завдання фахівців різних відділів, гнучно поєднуючи їх у реальні та віртуальні колективи для вирішення складних завдань. Кількість співробітників, які працюють у проектах цифрової трансформації, постійно збільшується, це відбувається не тільки за рахунок появи лише ІТ-спеціалістів ззовні, а завдяки перекваліфікації та навчанню наявних співробітників, виникають нові служби та відділи що задовольняють ці потреби.

Зазначимо деякі ключові аспекти цифрової трансформації:

1. Цифрові платформи та сервіси:
 - використання цифрових платформ для надання послуг та взаємодії з клієнтами;
 - розробка мобільних додатків для зручності клієнтів та покращення їхнього досвіду.
2. Автоматизація та оптимізація процесів:
 - використання інструментів автоматизації для оптимізації внутрішніх бізнес-процесів;
 - впровадження штучного інтелекту та машинного навчання для прогнозування та оптимізації рішень.
3. Аналітика та дані:
 - збір та аналіз даних для отримання інсайтів щодо клієнтських потреб та ринкових тенденцій;
 - використання великого обсягу та різноманіття даних для прийняття стратегічних рішень.
4. Безпека та захист даних:
 - забезпечення високого рівня безпеки для захисту конфіденційності клієнтських даних;

- використання сучасних методів шифрування та інших засобів кіберзахисту.

5. Партнерство:

- розвиток цифрових систем та участь у партнерських проектах для розширення асортименту послуг та збільшення конкурентоспроможності.

6. Клієнтська взаємодія:

- використання соціальних мереж та інших каналів для покращення взаємодії з клієнтами;

- впровадження систем електронного документообігу та онлайн-консультацій.

7. Навчання та розвиток персоналу:

- навчання персоналу використанню нових технологій та інструментів;

- створення культури інновацій та готовності до змін серед персоналу.

Розглянемо деякі пропозиції напряму цифрової трансформації та інноваційних рішень на підприємстві ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС».

Основним видом економічної діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» є ремонт та технічне обслуговування машин та устаткування промислового призначення (КВЕД - 33.12), електричного устаткування (КВЕД - 33.14) та інших машин і устаткувань (КВЕД - 33.19).

Виконання роботи щодо перевірки стану електрообладнання магістральний та розподільчих електромережі, виявлення пошкодження та технічних параметрів відповідного електрообладнання, можуть виконувати безпілотні літальні апарати (БПЛА) що обладнані фотокамерами, тепловізорами або лазерними сканерами, запрограмованими на автоматичне розпізнавання дефектів.

Сучасні дрони можуть розвивати швидкість до 40 км/год, пролітають відстань 15-20 км і перевозять вантаж масою до 2,5 кг. Безпілотні літальні апарати (БПЛА) або дрони застосовуються в різних сферах, включаючи

моніторинг довкілля, відеозйомку, геодезію, дослідження та багато інших.

Використання дронів дозволяє здійснювати зйомку трас ЛЕП з висоти, що дозволяє отримати точні GPS-координати опор, а також проводити оцінку стану дротів на знос і механічні ушкодження, оцінювати стан ізоляторів на забруднення і пробій, контролювати стан конструкцій опори та прогнозувати аварійні ситуації. Зйомка здійснюється у десятки разів швидше та точніше, ніж за допомогою людини.

Так, наприклад, бригада фахівців з технічного огляду розподільчих електромереж (відповідно до техніки безпеки виконання даної роботи виконується бригадою ОВБ, що складається з 3-х осіб відповідної групи допуску) самостійно оглядає не більше 5 км мережі за добу.

Фахівець ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС», за допомогою дрону, здатний обстежувати 15-25 км мереж за добу. Реалізація такого пристрою перетворює роботу і результат на більш ефективний, тому що є місця, куди не має можливості дістатись через факт того, що працює людина, яка перш за все має цілком і повністю бути у безпеці, що має вплив на тривалість і якість обстеження. Дронами це робити набагато швидше та безпечніше, ще й без прив'язки до пори року.

Спеціально створене комп'ютерне забезпечення розпізнавання дефектів обробляє інформацію, що надходить з безпілотних літальних апаратів. Дрон в режимі автопілота, або керований із землі за допомогою пульта, пролітає над ЛЕП, фіксуючи відповідні поламки та порушення. Система автоматично аналізує зображення, отримані з дрону, і надає висновки, а також рекомендації щодо пріоритету ремонтних робіт в мережі. Це значно економить час і мінімізує людський фактор, який часто спричиняє помилки в роботі, що підвищує надійність електричних мереж. Результати огляду оперативно надаються до відповідного технічного відділу для прийняття рішення та виконання подальших дій.

Серед недоліків можна вказати на необхідність наявності спеціалізованого персоналу, відповідального за обслуговування дронів та

роботу з інформаційними технологіями. Отже важливо мати кваліфікованих операторів дронів, які визначатимуть якість огляд, або забезпечити навчання існуючого персоналу. Втрата обладнання може стати значною фінансовою втратою. Основним модулем є тепловізор, який є найціннішим компонентом дрона. Його пошкодження небажане, оскільки заміна тепловізора є дорогим процесом. Інші модулі можуть бути замінені менш вартісними. Ці мінуси гальмують швидкість поширення використання дронів в енергетиці. Після широкого впровадження дронів Україна стала однією з країн, яка активно використовує дрони, включаючи військові та цивільні потреби. Потреба у великій кількості дронів спонукала до пошуку альтернативи, закуповувати їх за кордоном, або займатися їх самостійною розробкою. У результаті, були розроблені FPV дрони (дрони з відображенням від першої особи), які виготовляються в Україні. Вартість таких дронів становить менше \$1000, і вони є універсальними, задовольняючи потреби як військових, так і цивільних структур.

При виконання даної роботи загальні витрати будуть складатися із суми оплати праці, матеріальних затрат з закупівлі дронів, витрат на транспорт та інших можливих додаткових витрат. Таким чином, формула загальних витрат може виглядати так:

$$\text{Загальні витрати} = \text{Оплата праці} + \text{Матеріальні затрати} + \text{Витрати на транспорт} + \text{Інші витрати}$$

Перелік та вартість послуг при виконанні робіт щодо технічного огляду повітряної лінії електропередачі, що наразі виконується відповідними операторами системи передачі/розподілу електричної енергії, наведено у табл. 3.7.

Таблиця 3.7 - Перелік та вартість послуг, при виконанні робіт щодо технічного огляду повітряної лінії електропередачі

№ п/п	Вид послуги	*Вартість, грн з ПДВ	Умови надання послуг		
			Одиниця виміру (км)	Вартість матеріальних витрат, грн	Вартість автотранспортних послуг
1.	Періодичний піший обхід ПЛ, у сприятливу погоду	364,09	на одну калькуляційну одиницю	додатково додається до загальної вартості послуг, відповідно до відстані до об'єкту дослідження	
2.	Періодичний огляд ПЛ (на автомобілі), у сприятливу погоду	927,56	на одну калькуляційну одиницю		
3.	Пошук і визначення місця пошкодження кабелів напругою 10-35 кВ	3740,62	на одну калькуляційну одиницю		
4.	Тепловізійний контроль електрообладнання та повітряних ліній електропередачі (1500 точок)	6267,05	на одну калькуляційну одиницю		

* інформацію взято з офіційного сайту оператора системи розподілу ДТЕК «Київські електромережі».

Підсумовуючі відповідні загальні затрати з оперативного огляду повітряної кабельної ліній 10-35 кВ коштувала б замовнику – від 5104,71 до 8194,61 грн. (із розрахунку огляду 5 км мережі за добу).

Натомість виконання даної роботи за допомогою дрону мала б коштувати замовнику від 2500,00 до 3000,00 грн за 1 політ.

Для розрахунку ефективності використання дрону можна використати наступну формулу:

$$\text{Ефективність} = \text{Загальні_затрати} - \text{Затрати_з_дроном}$$

де:

- загальні_затрати - вартість огляду повітряної кабельної лінії без

використання дрону, яка дорівнює 8194,61 грн.

- затрати_з_дроном - вартість огляду повітряної кабельної лінії з використанням дрону, яка дорівнює 3000,00 грн за 1 політ.

Ефективність = $8194,61 - 3000,00$

Ефективність=5194,61

Отже, використання дрону для огляду повітряної кабельної лінії може призвести до економії коштів у розмірі 5194,61 грн.

Розрахунок економічного ефекту від реалізації проекту щодо огляду димових труб за допомогою дрону, наглядно зображена у Додатку Е.

Як вибачається із вище наведеного розрахунку, виконання роботи з планового огляду електромереж за допомогою дрону в разі скорочує витрати та пришвидшує ефективність виконуваної роботи. Цей розрахунок є орієнтовним, і не враховує реальні умови та специфіку роботи. При розрахунку вартості послуги не враховані внутрішні положення та нормативи документи компанії, а також можливі регулюючі вимоги та законодавство.

Нова технологія виконання роботи в декілька разів ефективніша за традиційні піші обходи ремонтними бригадами, що виконують візуальний огляд ліній електропередач для виявлення пошкоджень. Перші випробування дрона фахівцями підприємства на пілотній ділянці також показали значну ефективність підходу: на 500 кілометрах мережі фахівці з дроном виявили 916 дефектів ізоляторів, а під час звичайного огляду їх було 176.

Повномасштабне застосування дронів у щоденній роботі операторів системи розподілу (ОСР) може зменшити час відключення електроенергії клієнтам на 10-15% щорічно, а також докорінно змінити принципи обслуговування мереж. Вчасно виявлений дефект - це попередження відключення через аварію. Даний підхід дозволяє на 10-20% мінімізувати відключення через аварії в разі повного впровадження та значно скоротити

фінансові та матеріальні затрати на їх обслуговування.

За допомогою даної технології оператори системи розподілу знизять аварійність та тривалість відключень електроенергії на 10-20%. Дрони можуть бути повністю інтегровані в інформаційні системи ОСП/ОСР. Отримані дані автоматично аналізуються спеціальними програмами. ІТ-система сама формує звіти і дає рекомендації спеціалістам про пріоритет у ремонтах. Це значно заощаджує час та мінімізує людський фактор, і, отже, підвищує надійність мереж.

Повномасштабне впровадження інноваційної технології не призведе до скорочення працівників. Очевидно, що потреба у великій кількості фахівців, які безпосередньо задіяні в оглядах, зменшиться. Натомість зросте попит на фахівців, які працюватимуть із дронами та базами даних, займатимуться управлінням та обслуговуванням нової цифрової системи.

Переваги оцінки стану електрообладнання та ліній електропередачі за допомогою дронів:

- зниження ризику для людей (дозволяє уникнути небезпеки, пов'язану з висотою і роботою на наймовірно небезпечних місцях, таких як опори ЛЕП);
- можливість проведення огляду без проведення оперативних перемикачів та відключення електрообладнання;
- ефективність (забезпечують значно більшу ефективність та швидкість в порівнянні з ручним обслуговуванням);
- точність (дослідження з меншою похибкою, порівняно зі звичайними методами);
- зниження витрат (зниження витрат на зберігання та транспортування обладнання для виконання досліджень);
- аналіз даних (збирають інформацію про опори та ЛЕП та допомагають експертам в аналізі даних для попередження аварійних ситуацій і виявлення дефектів);

- моніторинг (дозволяють здійснювати постійний моніторинг стану ЛЕП, що забезпечують безпеку електропостачання та запобігають аварійним ситуаціям.)

В енергетичній системі України понад 900 тисяч кілометрів енергомереж, як повітряних, так і кабельних, яким потрібний регулярний технічний огляд. Отже, відповідний напрямок діяльності підприємства, як підрядної організації, є перспективним напрямом.

Процес цифрової трансформації став невід'ємною частиною будь якого бізнесу у сучасних умовах. Впровадження цифрових проектів приносить цілком відчутну економічну користь. Цифрова трансформація стає ключовим аспектом розвитку бізнесу у сучасних умовах та дозволяє не лише підтримувати конкурентоспроможність, але й створювати нові можливості для розвитку та покращення рівня сервісу, поліпшення процесів та ефективності взаємодії з клієнтами.

Стратегічне бачення ДТЕК є призмою, крізь яку компанія адаптує свою діяльність. Цифрова трансформація у ДТЕК, як і в будь-якій іншій компанії, — це шлях до результату. Цей шлях здатний посилити можливості бізнесу, зробити його ефективнішим. Мета цифрової трансформації ДТЕК - перетворити підприємства групи на цифрові в горизонті 2025+ року. Розпочата у 2019 році цифрова трансформація групи ДТЕК виходить на новий рівень. З просуванням на шляху цифрової трансформації паралельно відбуваються два процеси. З одного боку, виробництво починає ставати більш цифровим, а з іншого боку, цифрова трансформація змінює функціонал та завдання різних служб, відділів та фахівців.

Під час аналізованого періоду компанією було розроблено 553 інноваційних рішень, запущено 31 пілотний проект. Інноваційним орієнтиром компанії визнає наступні аспекти розвитку:

- 3Д друкування;
- XR (AR\MR\VR) – носії та електроніка;

- блокчейн;
- водень;
- розумний дім;
- дрони, екзоскелети, роботи;
- система накопичення енергії;
- зелена мобільність;
- нові бізнес-моделі;
- система енергоменеджменту.

Група ДТЕК розпочала програму власної цифрової трансформації MODUS п'ять роки тому: якраз наприкінці 2018 року розпочалася реалізація стратегії, яку назвали Book of Dreams. А з весни 2019-го MODUS почав розробляти рішення у п'яти перших напрямках.

Можливості програмного продукту MODUS для ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» представлені на рисунку 3.4.

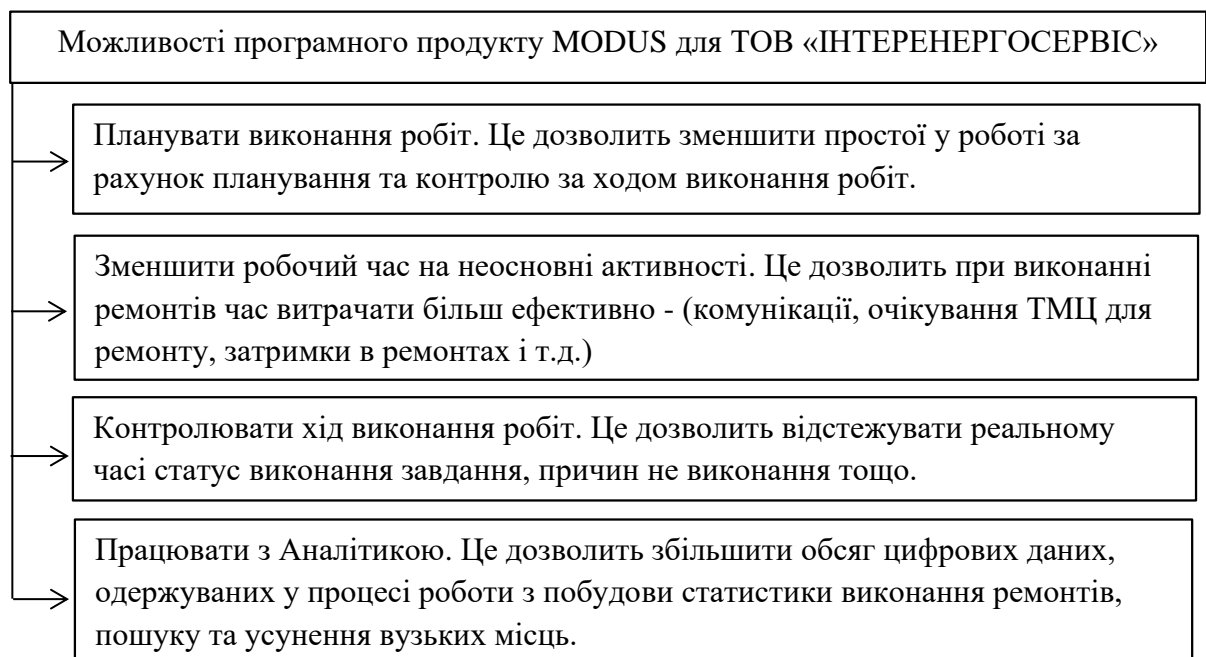

Рисунок 3.4 - Можливості програмного продукту MODUS

До існуючих модулів програми цифрової трансформації MODUS додалися нові - цифрові фінанси, цифровий трейдинг, інформаційна безпека та цифрова інфраструктура.

MODUS зараз - це проекти з цифрової трансформації у 13 різних напрямках - відновлювані джерела енергії та теплова генерація, мережі, родовище, офіс, закупівлі, HR, клієнтський сервіс, аналітика, фінанси, трейдинг, цифрова інфраструктура, інформаційна безпека.

Оскільки, ДТЕК Енерго генерує до чверті електроенергії в Україні. Навесні 2019 року компанія запустила процес цифровізації електростанцій, який зокрема включає впровадження штучного інтелекту, що допомагає керувати ТЕС. Проект вже працює на чотирьох ТЕС і зараз масштабується на інші (рис.3.5).

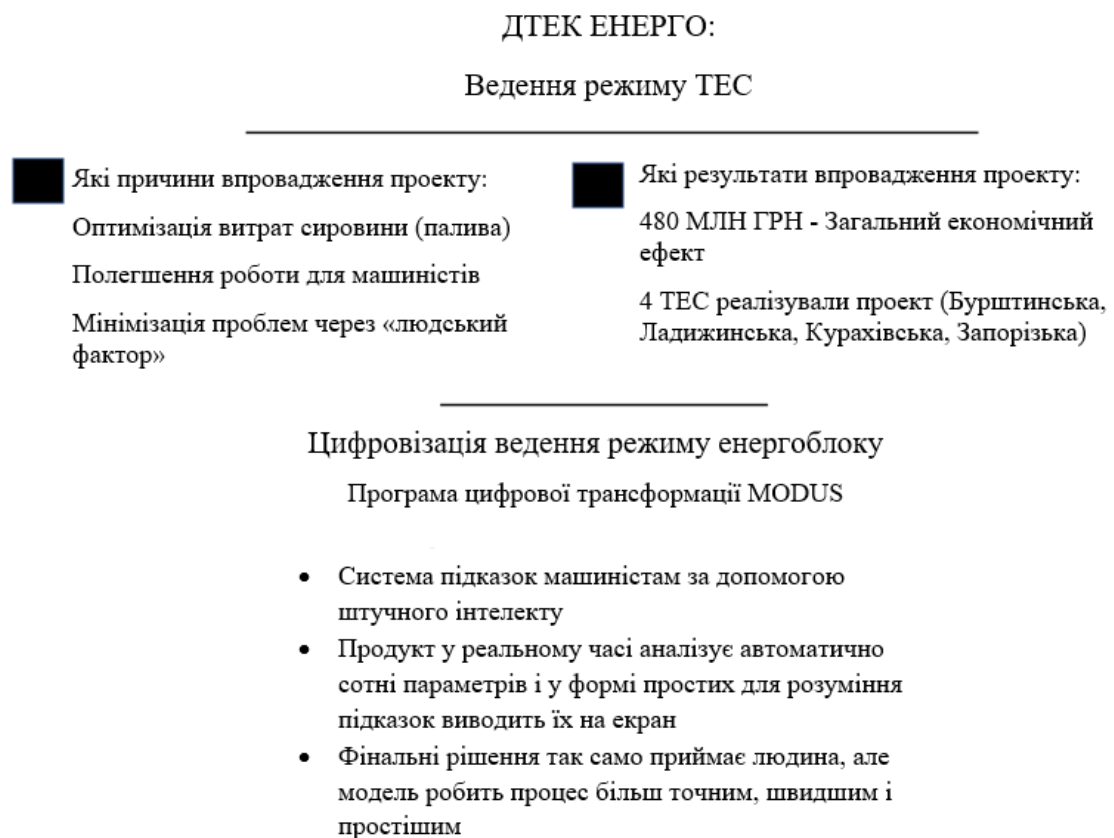

Рисунок 3.5 - Механізм функціонування системи MODUS на досліджуваному підприємстві

У ДТЕК працює програма цифрової трансформації MODUS, в межах якої здійснюються масштабні зміни в компанії. Далі розглянемо одну з ініціатив — ведення режиму енергоблоку на ТЕС за допомогою штучного інтелекту.

Раніше без штучного інтелекту машиніст кожної ТЕС моніторить величезну кількість параметрів, і частина з них безпосередньо впливає на витрати палива. При цьому машиністи орієнтувалися лише на встановлені нормативи, які не враховували ні особливостей енергоблоків, ні технічного стану обладнання. Стежити за ними вручну — складний і ресурсозатратний процес, в якому є ризик щось пропустити чи навіть помилитися, адже людський чинник ніхто не скасовував.

Спершу на Курахівській, а наразі й на Запорізькій, Бурштинській та Ладизинській ТЕС діджиталізовано процес аналізу роботи енергоблоків, а саме створена та впроваджена система підказок машиністам.

Цілі проекту MODUS:

1. Оптимізувати витрати сировини (палива).
2. Полегшити роботу машиністів.
3. Мінімізувати ймовірність помилок через людський чинник.

У 2021 році економічний ефект від впровадження цифрового рішення становив чверть мільярда гривень. А загалом з моменту запуску у 2019-му й станом на 2021 рік загальний ефект від проекту нараховував майже половину мільярда, а саме 480 млн грн - це вартість зекономленого палива (порівняно з тим періодом, коли машиністи не керувалися підказками ШІ).

Команда використовувала нейронні мережі та машинне навчання, щоб обробляти великі масиви актуальних та історичних даних про використання палива й будувати прогнози його використання. Так були визначені оптимальні режими роботи ТЕС. Результати цієї роботи інтегровані в мережу моніторингу енергоблоків. Наприкінці 2021 року компанія завершила масштабування системи на Бурштинській і Ладизинській ТЕС, на 2022 рік також заплановано впровадити її на Криворізькій ТЕС. У 2023 році у планах завершити активну фазу, і проект перейде у фазу підтримки. Загалом же подібні рішення та технології якісно трансформують національну енергетику.

Для зручності ця інноваційна програма поділена на модулі, за кожним з яких закріплена своя стратегія, свій бюджет та підзвітна людина. До модулів

програми MODUS належать наступні, приведені у таблиці 3.7. За допомогою реалізації цих інноваційних процесів, цифровізація компанії ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» відкриває такі горизонти перспектив, як наприклад, можливість своєчасно та у повному об'ємі ідентифікувати, оцінити і корегувати \ управляти ризиками та можливостями. Це забезпечить прийняття оптимальних рішень з урахуванням ризиків та встановленого ризик-апетиту на підприємстві в цілому.

Таблиця 3.7 – Модулі програми MODUS та їх опис

Напрямок модулю	Описання модулю
Цифрове енерго	Проект по цифровізації процесів в сфері добування вугля, енергії, інтегрованого планування та ефективності виробничих операцій
Цифрове родовище	Проекти по цифровому управлінню добування газу, цифровізації буріння і капітального будівництва
Цифрові ВДЕ	Модуль направлено на застосування найкращих світових практик для забезпечення ефективного розвитку ВДЕ
Цифрові мережі	Сервіси для забезпечення якості клієнтського сервісу, виконання ремонтів мереж, оптимізація режимів і конфігурацій мережі
Цифровий HR	Проекти для забезпечення якісним персоналом бізнесу
Цифрові закупівлі	Аналітичні проекти та проекти з прогнозу запитів, вибору постачальників\контрагентів, управлінню запасами для підвищення ефективності та клієнтоорієнтованності.
Цифровий офіс	Роботизація офісних процесів та покращення умов праці
Цифрова аналітика	Проекти для уніфікації процесів зберігання та обробки даних, прийняття рішень на основі цих даних
Цифровий клієнт	Проекти для підвищення рівня комфорту, забезпечення прозорості та простоти використання сервісів, автоматизація та цифровізація бізнесу
Цифровий трейдинг	Проекти для ефективності виконання операцій на реформованих ринках енергетичних продуктів
Цифрові фінанси	Проекти для автоматизації та цифровізації фінансових функцій, підвищення якості обробки масивних даних
Цифрова	Дані проекти направлені на будівництво сучасної, надійної і безпечної

У 2019 році розпочалося цифрове перетворення шахт в рамках напряму «Цифрове енерго» масштабної програми MODUS із цифрової трансформації ДПЕК. У тому числі, на шахті «Ювілейна» були застосовані цифрові технології підвищення рівня безпеки праці робітників - шахтарів. Тим самим, було впроваджено автоматичний газовий захист вищого рівня, систему контролю та управління дегазацією, а також унікальну систему моніторингу провітрювання шахти, що відкрило такі можливості, як ретельніший контроль під землею рівню концентрацій шкідливих газів (які часто стають причиною аварій), а також можливість відстежувати швидкість потоку повітря та температуру у гірничих виробках. Крім підвищення безпеки праці, нові технології дозволяють знизити простой обладнання та підтримати стабільну роботу підприємства.

Початковим рівнем цифровізації шахти «Ювілейна» стало розвивання інфраструктури зв'язку на основі технології Wi-Fi. Для цього у гірничих виробках було прокладено майже 130 кілометрів кабелю, встановлено 120 станцій зв'язку та 400 точок доступу. Wi-Fi-інфраструктура є сходиною для наступного інноваційного кроку – створення системи позиціонування персоналу.

З 2017 по 2022 рік було вкладено інвестицій в екомодернізацію обладнання та технологічних процесів на Бурштинській ТЕС на суму понад 372 млн. грн.

Протягом 2021 року, завдяки інвестиціям енергетичної компанії ДТЕК Енерго у розмірі 463 млн. грн., на Білозерській шахті здійснено масштабну модернізацію виробництва завдяки ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС». На прикладі цієї інвестиції буде можливо удвічі збільшити видобуток вугілля у 2024 році – до 1,7 млн. тон. Тим самим, вирішиться дефіцит енергетичного

вугілля, що склався в Україні [64].

Як видно з прикладів, компанія ДТЕК (за допомогою сил аналізованої мною компанії) планує здійснювати вкладення коштів в капітальну реінновацію\оновлення обладнання, оскільки підприємство функціонує на ринку вже тривалий час і в деяких моментах має критичні проблеми з вичерпаністю ресурсів та потребою у нових сучасних ресурсах.

Таким чином, формування системи управління безперервністю ведення бізнесу на основі реалізованих проектів є гарантом підвищення ефективності функціонування підприємства ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРІС», як обслуговувача та частини лідеру енергетичного ринку – ДТЕК.

Також, серед шляхів та способів підвищення ефективності діяльності підприємства можна виділити:

- збільшення прибутку від реалізації продукції, оскільки вона становить "левову" частку балансової. Це може бути досягнуто шляхом:

- зниження собівартості. Це дуже помітно позначається на зростанні прибутку за інших рівних умов.

На підприємствах існують навіть спеціальні економічні служби, що займаються постатейним аналізом собівартості та вишукують шляхи її зниження. Але у значній мірі ця робота знецінюється інфляцією та зростанням цін на вихідну сировину та паливно-енергетичні ресурси;

- збільшення обсягу реалізації продукції в натуральному вираженні, що може досягатися за допомогою капітальних вкладень на покупку продуктивного обладнання, освоєння нових технологій, розширення виробництва;

- зменшення розмірів нереалізованих залишків на початок та кінець звітнього періоду;

- отримання доходу від реалізації основних фондів та іншого майна підприємства. Також можливе отримання доходу від здавання майна в оренду.

У системі заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності

підприємства важливе місце посідають питання раціонального використання оборотних засобів. Оскільки фінансове становище підприємств перебуває у прямій залежності від стану оборотних коштів, то підприємства зацікавлені в раціональній організації оборотних коштів.

Зміна оборотності коштів виявляється шляхом зіставлення фактичних показників з плановими або показниками попереднього періоду. В результаті порівняння показників оборотності оборотних засобів виявляється її прискорення чи уповільнення. При прискоренні оборотності оборотних коштів з обороту вивільняються матеріальні ресурси та джерела їх утворення, при уповільненні - в обіг залучаються додаткові кошти.

Серед засобів підвищення оборотності оборотних коштів можна виділити такі [18]:

- скорочення часу, протягом якого оборотні кошти абстрактні, тобто перебувають у обороті;
- скорочення середньорічних залишків оборотних коштів;
- зниження потреби підприємства в оборотних коштах;
- випускати ту продукцію, яку можна досить швидко та вигідно продати, скорочуючи при цьому випуск продукції, що не користується поточним попитом. Це допоможе уникнути криз збуту виробленої продукції;
- спрямування отриманого підприємством прибутку на доповнення оборотних засобів;
- раціональна організація виробничих запасів:
 - а) раціональне використання;
 - б) ліквідація наднормативних запасів матеріалів;
 - в) вдосконалення організації постачання;
 - г) покращення роботи складського господарства.

Підвищення ефективності використання основних фондів можливо досягнуто такими способами:

- своєчасне введення в експлуатацію нових основних фондів та виробничих потужностей, швидке їхнє освоєння. Це дозволяє швидше

отримати потрібну продукцію з технічно досконаліших основних фондів, прискорити їх оборот і цим уповільнити наступ морального зносу основних фондів підприємств, підвищити ефективність громадського виробництва;

- покращення використання діючих основних фондів та виробничих потужностей промислових підприємств, у тому числі знову введених в експлуатацію, що може бути досягнуто завдяки:

а) підвищення інтенсивності використання виробничих потужностей та основних фондів (технічне переозброєння, підвищення темпів оновлення);

б) підвищенню екстенсивності їх навантаження (збільшення часу роботи обладнання в календарний період, збільшення питомої ваги чинного обладнання у складі всього обладнання);

- своєчасний монтаж невстановленого обладнання, а також введення в дію всього встановленого устаткування крім частини, що знаходиться в плановому резерві та ремонті;

- вдосконалення організації виробництва шляхом:

а) скорочення часу внутрішньозмінних простоїв обладнання;

б) забезпечення безперервно-потокowego графіка роботи;

- підвищення кваліфікації, майстерності персоналу, що обслуговує обладнання

- вдосконалення системи морального та матеріального стимулювання персоналу підприємства.

Таким чином, ефективна діяльність підприємства ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» сприяє забезпеченню ефективності діяльності ДТЕК, його розвитку та розвитку енергогалузі в цілому. Група ДТЕК трансформує виробництво, щоб стати стійкою до глобальних викликів, що стоять перед енергетикою – чиста, ефективна, клієнтоорієнтована. Для пошуку та впровадження нових рішень та технологій створено підрозділи з інновацій та цифрової трансформації бізнесу. Оновлення та впровадження трансформацій на всі технічні підрозділи компанії здійснюється за допомогою ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС». Також, компанія ставить курс на перехід за допомогою ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІСу до альтернативної енергетики у

майбутньому шляхом створення нових станцій альтернативної енергетики, модернізації вже існуючих.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

ефективність - складна економічна категорія та для виміру її рівня використовується великий перелік різноманітних індикаторів.

Визначення ефективності діяльності підприємства дозволяє забезпечити баланс ринкових запитів із реальними можливостями самого підприємства, виробити обґрунтовані програми його виробничого розвитку та поведінки на ринку, а також підвести реальну, компетентну основу для прийнятих рішень.

Ефективність діяльності підприємства відбиває синтетичний рівень успіху чи провалу всієї виробничої та комерційної політики підприємства і має характеризувати різні сторони його діяльності.

Тому для повнішого аналізу діяльності підприємства необхідно розглядати різні сторони його фінансово-економічного становища за допомогою системи економічних показників (приватних та узагальнюючих).

Як обов'язкова вихідна інформація для визначення ефективності діяльності підприємства використовуються такі джерела інформації:

установчі документи організації;

баланс (форма №1);

звіт про фінансові результати та їх використання (форма № 2), є документами зовнішньої звітності підприємства. Також використовуються дані про обсяги виробництва, структуру витрат, середньооблікову чисельність та фонд заробітної плати тощо, а також документи внутрішньої звітності підприємства (форми фінансового та управлінського обліку).

Основною метою оцінки ефективності діяльності підприємства є висновки про життєздатність підприємства та можливості його подальшого

розвитку на основі всебічного аналізу.

На основі проведеного аналізу діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» встановлено, що підприємство має невисокий рівень ліквідності. ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» може лише на 4% погасити свої короткострокові зобов'язання (при нормі 20%), що свідчить про досить малу кількість високоліквідних активів на підприємстві.

Показники доходності підприємства перебувають на високому рівні, як і показники оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості. Активи підприємства мають тенденцію до зменшення (у 2019 році у порівнянні з 2018 роком) та підвищення (у 2020 році у порівнянні з 2019 роком) за аналізований період. Власний капітал підприємства на протязі останніх трьох років має від'ємне значення.

За останній рік суттєво зросла потреба української енергосистеми у потужностях ДТЕК Енерго. Водночас зросло і навантаження на енергоблоки компанії. Через ці фактори та підвищене навантаження на ТЕС ДТЕК Енерго на тлі проблем зі старим обладнанням, компанії доводиться періодично виводити блоки у короткочасні ремонти, які виконуються безпосередньо ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС». Адже забезпечити стабільну постійну роботу станцій із підвищеним навантаженням технічно неможливо.

Загалом, підприємство ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» робить достатній вклад у вирішення поточних та перспективних проблем, розробляє оптимальні (з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників) стратегії щодо подолання та запобігання кризових показників економічної діяльності. Також, аналізоване підприємство діє в узгодженні з Інноваційною політикою і стратегією ДТЕК, що у розрізі майбутніх десятиліть надасть помітні, не лише керівництву підприємства, але й Україні та світовому ринку в цілому, результати.

Для оцінки ефективності функціонування енергетичного підприємства запропоновано використовувати метод математичного моделювання Кендалла. Коефіцієнт кореляції Кендалла (Kendall tau rank correlation coefficient) міра лінійного зв'язку між випадковими величинами.

В роботі обґрунтовано фактори впливу на ефективність діяльності підприємства та за допомогою методу кореляційного аналізу Кендалла - розташовано відокремлені фактори за значимістю.

Окрім того запропоновано використовувати показники оцінки діяльності, які ґрунтуються на обґрунтованих факторах.

Розроблено та запропоновано науково-методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства та рекомендації до підвищення ефективності діяльності за результатами застосування такого підходу.

Сутність розроблених рекомендацій полягає в наступному: в розрізі кожного виокремлено показника розподілено інтервал його значення.

Якщо показник має значення 5, показник має бажане значення та застосування рекомендацій не є необхідним.

Якщо показник знаходиться в значенні 4, має місце часткове тобто неповне виконання відповідної функції, а тому запропоновано рекомендацію, завдяки якій може бути скориговано якість виконання окремої функції з метою забезпечення ефективної діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС».

Якщо показник знаходиться в межах від 0 до 3, йдеться про повне невиконання певної функції, що спричиняє руйнівний вплив на ефективність діяльності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

В загальному, підвищення ефективності діяльності надає багатосторонній, комплексний вплив на економіку підприємства, що забезпечує його стійке економічне зростання, прибутковість і, зрештою, виживання у гострій конкурентній боротьбі ринкової економіки.

Основним шляхом підвищення ефективності діяльності ТОВ «ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» розглядається введення та реалізація у найближчі часи інноваційної політики. Ефективна діяльність підприємства ТОВ

«ІНТЕРЕНЕРГОСЕРВІС» сприяє забезпеченню ефективності діяльності ДТЕК, його розвитку та розвитку енергогалузі в цілому.

Також, мною були розроблені та введені в реалізацію пропозиції стосовно підвищення ефективності роботи підприємства у питанні цифровізації обраного для аналізу та проходження переддипломної практики підприємства.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Біленська Я. Р. Використання збалансованої системи показників для оцінювання потенціалу інноваційного розвитку виробничо-господарського об'єднання. *Бізнес Інформ*. 2014. № 1, с. 216-221.
2. Васюта В. Б., Кулага М. О. Оцінка ефективності господарської діяльності підприємства та розроблення заходів щодо її підвищення. *Modern Economics*. 2019. № 15. С. 41-48. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-06).
3. Габор С.С., Габор В.С. Ефективність як економічна категорія Інноваційна економіка. 2012. № 7, с. 14-17.
4. Говорушко Т.А. , Т.А. Говорушко, Н.І. Клімаш Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : [монографія] . Логос, 2013, 204 с.
5. Господарський кодекс України. Закон України №436-IV від 16.10.2020; Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144 [Електронний ресурс]. -<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
6. Гречко А. В., Гречухін А. С. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. №1. [Сайт] URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2016/44.pdf.
7. Григораш О. В., Булигіна Д. О. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємств. Приазовський економічний вісник. 2018. №6 (11). С.

154–158.

8. Григораш О. В., Терьошина Ю. О. Ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств України. *Бізнес інформ*. 2017. №11. С. 221–226.

9. Гринько Т. В., Головка Д. Д. Наукові підходи до оцінки ефективності діяльності суб'єктів підприємництва. *Modern Economics*. 2018. № 11. С. 51-57.

10. Гриньова В.М., Бутенко Д.С. Оцінка результативності інноваційної діяльності підприємства: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2013.

11. Гуменюк М. М, Стрілак Ю. В. Фінансово-економічний механізм забезпечення ефективності функціонування підприємства: теоретико-методологічний аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2017. №22. С. 91-95.

12. Друкер П. Ф. Эффективный управляющий . Москва, 1994. - 268 с.

13. Еремина Г. А. Ключевые показатели эффективности как инструмент управления организацией «*НАУКОВЕДЕНИЕ*». 2015. №5. Том 7. [Сайт] URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/126EVN515.pdf>.

14. Завальнюк В. В. Методика проектування підсистеми інформаційного забезпечення стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016, №8(1). С.82-85.

15. Завальнюк В. В. Принципи управління інноваційною діяльністю. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2013, 5 (1). С.182-185.

16. Касич А.О. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства *Бізнес Інформ*. 2012, № 12. С. 176-179.

17. Катан Л. І., Сидоренко А. І. Фінансові ресурси підприємства та особливості їх формування, 2014. [Сайт] URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3095>

18. Книшек О. О., Тарасенко Ю. О. Фінансовий аналіз діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності. Економічний простір. 2018. №139. С. 171-181.

19. Кобелев В. М., Слатін Д. Ю., Соколов К. Ю. Методичні підходи щодо визначення і оцінки ефективності господарської діяльності підприємства. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2014. № 33. С. 98-109. [Сайт] URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2014_33_16

20. Кулаковська Т. А., Духова О. М. Оцінка ефективності використання та відтворення основних фондів підприємств: методичний аспект. Причорноморські економічні студії. 2018. № 25. С. 47-52.

21. Курмаєв П.Ю., Матрос О.М. Аналіз інноваційної діяльності підприємств та її обліково-аналітичне забезпечення. Економіка. Фінанси. Право. 2015. №10. С. 21-24.

22. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України : [монографія]. -Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 215 с.

23. Левицька І.В., Постова В. В. Основні поняття та значення підвищення економічної ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя, 2016, № 4 (04). С. 103-108.

24. Левченко Ю. Г., Шекмар Н. А. Методичні підходи до визначення ефективності господарської діяльності підприємства Науковий вісник ужгородського університету. Серія «Економіка. Ужгород, 2011. №32. С. 130-136. [Сайт] URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2022/1/APPROACHES%20TO%20THE%20DEFINITION.pdf>.

25. Лихолет С. І. Сучасні підходи оцінки ефективності економічного стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2016. №1. С.9-14.

26. Морщенок Т. С., Біляк О. М. Огляд підходів до визначення

економічної сутності поняття «ефективність». [Сайт] URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_082.pdf

27. Носирев О. О. Вплив зовнішніх факторів на фінансові результати машинобудівних підприємств України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 10. С. 47-51.

28. Навроцький Н. О. Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 1 (23), т. 2. С. 94-98.

29. Нестеренко В.Ю., Осьмірко І.В., Синиця Т.В. Актуальні аспекти аналізу фінансово-економічної діяльності підприємства Проблеми та перспективи розвитку підприємництва, № 26 (2021). [Сайт] URL: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2021.26.79>

30. Ніколаєнко В. П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства // Актуальні проблеми економіки. 2016. №6. С. 180–191.

31. Нортон Д. Сбалансованная система показателей. От стратегии к действию: *ОлимпБизнес*, 2010. - 320 с.

32. Осовська Г. В. Основи менеджменту. [Сайт] URL: <https://library.if.ua/book/3/458.html>.

33. Отенко В.І. Формування аналітичного інструментарію оцінки ефективності діяльності підприємства *Бізнес Інформ*. 2013. № 5. С. 231-237.

34. Парасій-Вергуненко І. М. Операційний аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства: комплексний підхід. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2017. № 4 (32). С. 207-212.

35. Перерва П. Г., Кравчук А. В. Ефективність як економічна категорія. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Серія: Економічні науки. 2018. № 15 (1291). С. 137-143.

36. Пилипенко С. М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. [Сайт] URL: <http://global-national.in.ua/archive/10->

2016/94.pdf

37. Пілецька С. Т. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства в системі антикризового управління. Економічний аналіз. 2016. №2. С. 139-145.

38. Рудь Н. Т. Нові методичні підходи до аналізу інноваційного потенціалу підприємства. Економічний форум. 2015. №3. С.323-332.

39. Савицька О. М., Салабай В. О. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. [Сайт] URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7126>

40. Степаненко О. І. Аналітична оцінка ефективності фінансово господарської діяльності підприємства. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2016. №3. Т.21. С. 206–212.

41. Стрілець Є.М. Ефективність як економічна категорія / Є.М.Стрілець. - Запоріжжя : КПУ, 2013 - С. 9.

42. Уткіна Ю. М. Веретельник Р. Г. Чинники забезпечення економічної ефективності виробничо-комерційної діяльності підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 50. С. 273-277.

43. Фірман Н. Я., Вашків О. П. Економічна сутність фінансового результату підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2019. №5. С. 162-168.

44. Фролова Т. О. Фінансовий аналіз: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення і практичних завдань Т. О. Фролова. - Київ, 2005. - 253 с.

45. Хаджинова О. В., Курятник М. С. Теоретичні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств України. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*. 2018. №18. С. 120-126.